

**Geri G6nderilebilen Kitap Alım Sisteminin
T6rkiye Uygulaması
ve
Hacettepe 6niversitesi 6rneğinin
Değerlendirilmesi**

Z. İlhan ALTUğ

Hacettepe 6niversitesi
Mezuniyet Sonrası Eğitim Fak6ltesi
Y6netmeliği'nin
K6t6phanecilik Bilim Dalı için 6ng6rd6ę6
BİLİM UZMANLIğI TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

ANKARA
NİSAN 1980

MESEF Dekanlığına,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından, Kütüphanecilik bilim dalında BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Yukarıdaki imzaların, adigeçen öğretim Üyelerine ait olduğunu onaylarım. / / 1980.

Dekan

Ö N S Ö Z

Kütüphanecilik Biliminin yıllar boyunca gelişimine koşut olarak, kütüphanecilerin okuyucularına daha iyi hizmet verebilme istekleri, buna bağlı olarak çeşitli sistemler geliştirme çabaları da sürmektedir. Ülkemiz kütüphaneciliği de, gelişen bu sistemleri izleme durumunda olup, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Amerika Birleşik Devletlerinde yaygın biçimde görülen "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"ni, 1970-1974 yılları arasında uygulamış bulunmaktadır.

Türk Kütüphaneciliği yönünden değişik bir konu olması ve bugüne kadar incelenmemiş bulunması nedeni ile sözkonusu alım sistemini incelenmeye değer buldum.

Çalışmalarım sırasında, bana yol gösteren ve yardımcı olan H.Ü.Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi, Kütüphanecilik Bölümü Başkanı, bu mesleği bana sevdiren hocam Sayın Doç. Dr. İlhan Kum'a, her türlü yardımı esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Adil Artukoğlu'na, bu konuyu sağlamda yardımcı olan Sayın Dr. Nilüfer Tuncer'e, değerli zamanlarına bana ayıran Sayın Dr. İrfan Çakın'a, sürekli yardımlarına gördüğüm H.Ü.Kütüphane Müdürü Sayın Yıldız Çakın'a, Beştepe Kampusu Kütüphane Müdürü Sayın Ayşen Atlıoğlu ve her iki kütüphanedeki değerli çalışma arkadaşlarına, Basın ve Yayın Enstitüsü Müdürü Sayın Dr. Vural Türker'e, çalışma arkadaşlarım Sayın İlker Ergin, Sayın Müzehir Başaran'a ve bana her zaman destek olan eşim R. Yüksel Altuğ'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Z. İlhan Altuğ

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar DİZİNİ	VII
EKLER DİZİNİ	VIII
I. GİRİŞ	1
A. Amaç	1
B. Yöntem ve Kaynaklar	3
C. Terminoloji	5
D. Kapsam	7
II. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE SATINALMANIN ÖNEMİ	8
A. Kitap Alımında Esaslar ve Etkili Unsurlar	8
III. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNDE UYGULANAN SATINALMA YÖNTEMİ	12
A. Aksesyon Bölümü	13
IV. GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİ	17
A. Tarihçe	17
B. Günümüzde Uygulanan Geri Gönderilebilen Kitap Alım Sistemi	21

V.	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNDE UYGULANAN GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİ	33
VI.	GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİNİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ	41
VII.	SONUÇ	45
	EKLER	48
	BİBLİYOGRAFYA	64
	ÖZET	69
	ABSTRACT	70

T A B L O L A R D İ Z İ N İ

	Sayfa
TABLO I : İki Bilim Dalında Öğretim Görevlilerinin İstemleri ve Gönderilen Kitaplar Arasında Uyum Tablosu	30
TABLO II : Türkiye'de Yeni Kurulan Üniversitelerin Kitap Mevcutları	39
TABLO III : Profilin Konular İtibariyle Dağılımı	49

E K L E R D İ Z İ N İ

	Sayfa
1. Profilin Konular İtibariyle Dağılımı	49
2. Hacettepe Üniversitesi ile Richard Abel and Co.Inc. Arasında Yapılan Sözleşme	51
3. Hacettepe Üniversitesi ile Richard Abel and Co.Inc. Arasında Hazırlanan Profil- den Örnekler	58

I. G İ R İ Ş

A. Amaç : Kütüphanecilik biliminin yıllar boyu gelişmesi paralelinde kütüphanecilerin okuyuculara daha iyi hizmet verebilme istekleri ve buna bağlı olarak çeşitli sistemleri geliştirme çabaları süregelmektedir. Bu konu ile ilgili olarak ülkemiz kütüphaneciliği üzerine düşen görevi yapma yolunda gelişen bu sistemleri kullanma durumundadır.

Yapmayı düşündüğümüz çalışma bu sistemlerden birinin "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin kullanımını üzerinedir. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Amerika Birleşik Devletlerinde 1960 lardan sonra uygulama alanı bulan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"ni denemiş bulunmaktadır. Bu çalışmada ülkemiz koşullarına bu sistemin uygunluğu, kullanım zorlukları ve nedenleri araştırılacaktır. Görünüşte çok cazip görünen bu sistem, yerinde uygulanmadığı zaman kütüphanelere büyük sorun yaratmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bile, bugün hâlâ tartışmaları süren, üzerinde seminerler düzenlenen bir konu olarak görülmektedir. H. William Axford bunu bir makalesinde kesin bir biçimde belirtmektedir :¹

"Bugünkü gereksinimimiz, görelî ve önyargılardan arıtılmış, gerçekçi ve belgelere dayanan bir araştırmanın yapılmasıdır."

1. Axford, William H. "The Economics of a Domestic Approval Plan." College and Research Libraries. Vol.32 No.5 s.368

Üniversiteler, iki yönlü görev yapan kuruluşlardır; kişilerin gelişmesine ve toplumsal kalkınmaya hizmet ederler. Ana görevi, toplumun bilimsel ve teknolojik bilgi düzeyinin yükselmesine etken olucu araştırma yapmaktır.² Kütüphane, üniversitenin bu görevlerini sürdürmede belli başlı yardımcılardan biridir. Kütüphanenin, bu görevlerini yapabilmesi, başarılı bir satınalma uygulaması ile olur. Bunun belirtilmesinde amaç, iyi bir kütüphane hizmeti verebilmek için sağlam temellere oturmuş çağdaş, akılcı ve yararın maksimum olduğu bir satınalma yöntemi hazırlamaktır. Satınalmanın yalnızca yukarıda bahsedilenler gibi olması da yetmeyecektir; iyi bir satınalma, kütüphanenin tipine ve büyüklüğüne uygun kitap seçim politikası ve yetişmiş elemanlarla, bunların uygun ortamda ve üst düzeyde eşgüdüm ilişkileri içinde olmalarını gerektirecektir. Bu araştırmamızda, özellikle satınalma konusunu irdelememiz kütüphanelerin önde gelen sorunlarından birisi oluşundan ötürüdür.

Amacım, bu sistemin hangi şartlar altında etkin olduğu ve Hacettepe Üniversitesi'nde kullanımının başarılı yürütülüp yürütülmediğini araştırmaktır. Bu araştırma sonunda bu sistemin Türkiye'de, diğer üniversite kütüphanelerinde uygulanıp uygulanamayacağını, eğer uygulanacaksa önceden ne gibi önlemler alınması gerektiği saptanmaya çalışılacaktır.

Hipotezimiz, "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin Türkiye şartlarında uygulanması mümkün olmayacak bir yöntem olduğudur, çünkü :

---

2. Çakın, İrfan. "The Analysis of the structure and function of University libraries in Turkey: A Comparative Study with special reference to the Universities of London and Ankara." (Doctor of Philosophy thesis of University College, University of London) London 1978. s. 1.2

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için hazırlanan profilin Türkiye'nin eğitim sistemi ile paralellik göstermesi gerekir ki, bu bazı uzmanlık dallarında olanak dışıdır.

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin başarı derecesi iyi bir denetim-takip düzenine dayanmalıdır.

İşlerliği gerçekten sağlanmış bir mali politika izlenmelidir.

Hipotezimizin bu üç maddesini biraz açıklayalım. İstenen biçim bu üç etkenin birbirleri içersinde yoğrularak, akıllı bir satınalma yönteminin belirlenmesidir. Üniversite kütüphanelerinin asal işlevi olan kitap seçim politikası ile başlar. Bu politikanın belirlenmesi gereksinimlerle kaynakların karşı karşıya getirilmesidir. Burada denetim-tekibin önemi ortaya çıkmaktadır. Kütüphanede varolan kitapların yeniden alınmasını önlemek, fazla-aşırı istekleri denetliyerek durdurmak ve siparişi yapılan kitapların gelişlerini hızlandırarak biran önce hizmete sunmak, denetim-takibi oluşturur. Üçüncü konu-mali politikadır. Diğer iki konuya harekeklilik serbestisi verir. İstenen, kısa sürelerde ödeme yapabilme gücüne sahip, ödeme gücü ile beraber ödeme süreçleri içersinde belli bir oranda esnekliği olan bir mali politikadır.

B. Yöntem ve Kaynaklar : Çalışmamızda betimleme yöntemi kullanılmaktadır. Betimleme yöntemi "Bir olayı daha önceki olay ve şartlarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi"³ bulmaya çalışan bir metoddur.

---

3. Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri, (Ankara: Ay-yıldız Matbaası, 1973) s. 175

Bu yöntem ile Hacettepe Üniversitesinde uygulanmış bulunan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" içinde bulunduğu şartlar, özellikleri ve yaygın biçimde kullanılan kitap alım sistemi ile arasında bulunan ilişkileri incelenmeye çalışılacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde betimleme yöntemi içinde araştırma şekilleri gruplandırılmıştır. Çalışmamıza bu gruplardan vak'a incelemesine uygun düşmektedir.⁴ Burada, araştırmamıza konu olan olay derinliğine incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamızda, ayrıca görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, "görüşmecinin cevap almak amacıyla soruları sözlü ve yüzyüze olmak şartıyla deneklere yöneltme"⁵ şeklindedir.

Hacettepe Üniversitesi'nde uygulanmış bulunan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi'nin 1970-1974 yılları arasında uygulanmış bulunan kütüphane görevlileri ile ayrı ayrı görüşülmüştür.

Ayrıca, bu sistemin Türkiye'de uygulanabilirliğini araştırmak amacı ile bir kitapçı ile bir kütüphane müdürü ile görüşülmüştür.⁶

Bu konuda yapılmış benzer araştırmaları saptamak için Library Literature⁷ ve A Classified Bibliographic Guide to the Literature and Reference Tools⁸ incelenmiş bulunmaktadır.

4. a.g.e. 181

5. a.g.e. s. 241

6. Görüşme Hacettepe-Taş Kitapçılık Ltd.Şti. ile Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Müdürü ile yapılmıştır.

7. Library Literature, (New York : The H.W. Wilson Company, 1970-1978).

8. Wynar, Bohdan S. Library Acquisitions, 2nd ed. A Classified Bibliographic Guide to the Literature and Reference Tools. Libraries Unlimited Inc. Littleton, Colo. 1971.

Library Literature'da benzer çalışmalara rastlanmıştır. Ayrıca, incelenen yazı ve kitapların kaynaklarından da faydalanılmıştır.

Tezimizin hazırlanmasında Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Fakültesinin hazırladığı Yönerge⁹ ve Bilimsel Araştırma Teknikleri¹⁰ kitabından faydalanılmıştır.

Çalışmamızda kullanılan dipnotlar Türkçe kısaltmalarıyla aşağıdaki şekilde gösterilmiştir :

- a.g.e. Adı geçen eser
- y.a.g.e. Yukarıda adı geçen eser
- y.a.g.g. Yukarıda adı geçen görüşme
- y.a.g.m. Yukarıda adı geçen makale

C. Terminoloji : Çalışmamızın yazımında Türkçe Sözlük¹¹ ve Yeni Yazım (İmla) Kılavuzu¹² ndan yararlanılmıştır.

Konumuz gereği bazı yabancı terimler ve bunların tercüme meleri kullanılacaktır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz :

On approval system -plan : Geri gönderilebilen kitap alım sistemi veya planı. "Approval" kelimesinin sözlük anlamı "muhayyer" olarak belirtilmekte, ancak bu kelimenin Arapça olması sebebiyle "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" olarak tercüme edilmiştir.

Agency for International Developmen (AID) :Milletlerarası Kalkınma Teşkilatı. Hacettepe Üniversitesi'nde "geri gönderi-

9. Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi, Bilim Uzmanlığı ve Doktora Tezlerinin Yazılmasında, Teksirinde ve Ciltlenmesinde Gözönünde Tutulacak Standartlar(Esaslar) Yönergesi.(Ankara : 1975)

10. Kaptan, y.a.g.e.

11. Türkçe Sözlük, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, (Türk Dil Kurumu Yayınları:394: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974).

12. Yeni Yazım (İmla) Kılavuzu, 6.Baskı, (Türk Dil Kurumu Yayınları :309: Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi,1970).

lebilen kitap alım sistemi" bu kuruluş tarafından sağlanan kredi anlaşması çerçevesinde yürütülmüştür. Bu kredi Üniversite'ye alınan kitapların bedelinin ödenmesinde büyük kolaylık sağlamıştır. Hipotezimizde konu edilen "mali politika" kredi sayesinde herhanbi bir sorun yaratmamaktadır. Bu sorun, döviz imkanları sözkonusu olduğu zaman geçerlidir. Çalışmamızda bu teşkilat AID olarak kısaltılmıştır.

Latin American Cooperative Acquisition Program(LACAP): Latin Amerikan İşbirliği Alım Programı. Bu programdan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin tarihçesinde LACAP olarak bahsedilecektir.

Free Library :Serbest kütüphane.

Greenway Plan : Filadelfiya Serbest Kütüphane Müdürü Emerson Greenway tarafından başlatılan bir kitap alım sistemi.

Blanket order : Kitap satıcısı tarafından hazırlanan bir listeden kitap seçiminin yapılması ve siparişin bu listeye göre verilmesidir.

Gathering plan : Kelime manası, bir araya getirme, toplama olan bu planda, kütüphane konularına göre yeni basılan bütün kitapları satın almaktadır.

Review : Yeni yayınlanan kitapların konuları ve içeriği hakkında eleştiri.

Profil : "Geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nde, firma ile kütüphane arasında düzenlenen konu tanımlamasıdır. Firma, kitapları profil üzerinde işaretlenen konulara göre göndermektedir. Normal şartlarda profilin kütüphane tarafından hazırlanması gerekmektedir, ancak adı geçen sistemin yaygınlaşması üzerine profil kitapçı tarafından hazırlanmakta ve bu konuda kitapçılar özel eleman temin etmektedirler.

7

Aksesyon : Kitapları sağlayan bölüme verilen ad. Üniversitelerde satınalma bu bölüm tarafından yürütülür.

Library Congress : Amerika Birleşik Devletleri'nde Milli Kütüphane.

Association of American University Presses : Amerikan Üniversite Basımevleri Derneği.

American Library Association (ALA) : Amerikan Kütüphaneciler Derneği.

Scandia Plan : İskandinavya Planı.

Emergency Association for German Scholarship : Alman araştırmacıları için kurulan acil yardım derneği.

Library Congress Cards : Amerikan Millî Kütüphanesi'nin çıkarttığı kitap kartları.

Cumulative Book Index : Bileşik kitap endeksi.

California State University : Kaliforniya Devlet Üniversitesi.

Akreditif : Kredi mektubu, ithalât işlemlerinde kullanılan yaygın bir ödeme şekli.

D. Kapsam : Çalışmamız, Türkiye'de Hacettepe Üniversitesi bünyesinde uygulanmış bulunan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Hacettepe Üniversitesi bu sistemi 1970-74 yılları arasında uygulamıştır. Bu nedenle, bu süreler arasında yapılan uygulama incelenecektir. Çalışmalarımız kapsamında, sistemin Türkiye'de genel düzeyde uygulanabilirliği de incelenmiştir.

II. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE SATINALMANIN ÖNEMİ

Üniversitelerde kütüphanelerin önemi, başta gelen çalışma merkezleri oluşlarının yanısıra, en geniş ve ayrıntılı araştırmaların da kolaylıkla bulunabileceği yerler oluşlarıdır. Kısa bir anlatımla, üniversitelerin en önemli çalışma aracını oluşturan kütüphanelerin, söz konusu amaçlara en uygun ve yeterli biçimde yönelebilmesi ise, bunların en akılcı yöntemlerle oluşturulması ve geliştirilmesi ile sağlanabilecektir. Kütüphanelerde yer alacak her türlü kitap ve diğer basılı belgelerin, duyulacak gereksinimine yeterince yanıt verebilmesi, üniversitenin uğraşı alanlarına giren konulardaki en güncel ve değerli bilgileri kapsamaması en doğal olanıdır. Ancak, en az bu ölçüde istenen bir diğer konu da kütüphanelerin gereksiz, yeterince bilimsel nitelik taşımayan basılı belgelere yer ve zaman ayırarak, daha nitelikli belgelerin kapsam dışı bırakmasıdır. Bu nedenle kütüphanelerin kapsayacağı yapıtların seçimi, dolayısıyla kitap alımları özel önem gerektiren bir çalışma konusudur.

Araştırmamızda, genel bir tanım içersinde kitap alım yöntemleri ve "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin Türkiye koşulları içinde ne ölçüde uygulanabileceği tartışılacaktır. Söz konusu yöntemden, kütüphaneler yönünden beklenen yararlar yine Türkiye koşulları gözönünde tutularak incelenecektir.

A. Kitap Alımında Esaslar ve Etkili Unsurlar : Kütüphanelerde kitap alımı yapılmadan önce, o üniversitenin amaçları, tipi, büyüklüğü tayin edilmeli ve kitap seçim politikası tespit

edilmelidir.¹ Bu seçim politikası ile takım standardlar meydana gelir ki, her kitap hakkında buna göre karar alınır.² Bu politika ile kolleksiyonla kuruluşun amaçları arasında ilişki kurulur. Melvel Dewey'e göre kitap alımında ana kural "en iyi okuma, en geniş grup için, en az maliyetle"³ olmalıdır.

Kütüphaneler, kitap seçiminde üç etkenli bir sorunla karşı karşıyadır⁴:

Kitaplar

Kitapları kullanacak olanlar

Kütüphanenin kaynakları

Bu etkenlerin ışığı altında kütüphanenin genel politikasını şöyle tanımlayabiliriz :⁵

1. Kaynaklar en çok okuyucu için, en nitelikli kitapların alımında kullanılmalıdır. Kaynaklar, en gelişmiş ülkelerde bile sınırlıdır. Esasen, içinde bulunduğumuz yüzyılda hergün artan bir hızla basılan yeni kitapların temin edilmesini olanak yoktur. Bu durumda sınırlı olan kaynaklarla en iyi seçimi yaparak herkesin kullanabileceği nitelikte kitaplar alınmalıdır.

2. Kütüphanenin en çok yararlanabileceği kitap alınmalıdır. Kütüphanenin kolleksiyonu bir bütünü oluşturur. Kitap alımı yapılırken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

-
1. Carter, Mary Duncan, Wallace John Bonk. Building Library Collections. Metuchen, N.J. : The Scarecrow Press, Inc., 1969 s. 85
  2. a.g.e. s. 51
  3. Drury, Francis K.W. Book Selection. Chicago: American Lib. Association, 1930. s. 236.
  4. a.g.e. s. 236.
  5. a.g.e. s. 237.

3. Kitap alımında belli bir politika uygulanmalı ve yanlışlığı kanıtlanana kadar kullanımına devam edilmelidir. Kütüphaneci, kitap alımında bir çok sorun ile karşı karşıyadır. Bu sorunlarını çözerken başkalarının bulduğu usullerden değil, sorunların kendi içinden cevap aramalıdır. Hiç bir kütüphanenin politikası bir diğerine benzemez.

4. İnsanlığın gelişmesine hizmet eden kitaplar seçilmelidir. Eğitimin, araştırmaların amacı daha iyi bir yaşam içindir. Kütüphaneci de bunu göz önünde bulundurarak kitap seçimi yapmalıdır.

Kütüphanenin kaynaklarının sınırlı olması bu kaynakların en akılcı şekilde kullanım zorunluluğunu getirdiğini yukarıda belirtmiştik. Tauber'e göre iyi bir kütüphaneci, "detektifin, diplomatın ve ticaret adamının"⁶ niteliklerini taşımalıdır. Kütüphaneci, neyin nereden bulunabileceğini tespit edebilmek için, iyi bir detektif, ilişkilerini en iyi düzeyde sürdürebilmek için iyi bir diplomat ve sınırlı bulunan kaynaklarını en akılcı biçimde kullanabilmek için de iyi bir ticaret adamı olmalıdır. ALA kütüphane hizmetlerinde bazı öneriler getirmekte ve kütüphaneler tarafından uygulanmasında yarar bulunduğunu belirtmektedir. Bunlar:⁷

1. Kitaplar ve diğer kütüphane malzemeleri, kişilerin eğitim düzeylerine, ilgilerine ve toplumdaki herkesin yararlanmasına göre seçilmelidir.

2. Kitaplar, sorunların her yönünü yansıtan fikirleri kapsamalıdır.

6. Carter, y.a.g.e. s. 231.

7. Melcher, Daniel, Melcher on Acquisition, American Library Association, Chicago, 1971, s. 1.

3. Genel bilgi ve aydınlatıcı bilgileri temin konusundaki sorumluluğu sürdüren kütüphaneler, gerekli sansürü kendileri ele almalıdırlar.

4. Kütüphaneler her gruptan fikir almalıdırlar.

5. Herkes kütüphaneden yararlanmalıdır.

6. Kütüphaneci her grubun kütüphanede toplanmasına imkan vermelidir.

Görüldüğü üzere, satınalma kütüphanenin ana unsurudur, çünkü kitapsız bir eğitim hiç bir zaman düşünülemez. Okuyucu, araştırmacı, aynı kütüphaneyi kullananlar, Melcher'in dediği gibi, "okuyucu, gereksinim duyduğu kitabı hemen isterler"⁸ onlar için kütüphanecinin sorunları önem taşımaz.

Yukarıda da değinildiği gibi, kütüphaneci sorunların yanıtını başkalarının bulduğu yollardan değil, yine sorunların içinden bulmalıdır, çünkü her sorun değişiktir ve çözümü de değişik olabilir. Sorunlar, her zaman dışardan gelen etkenlere bağlı olmayabilir. Satınalmada aksayan tarafların olması halinde, önce yapısal işleyişin incelenerek sonuca ulaşması yararlıdır.

---

8. a.g.e. s. 1

III. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ'NDE UYGULANAN

SATINALMA YÖNTEMİ

Tezimizin konusunu oluşturan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin Türkiye'de uygulanması konusuna geçmeden önce, bugün Hacettepe Üniversitesi'nde uygulanan satınalma yöntemini incelemekte yarar vardır.

Yapılan döküman taraması ve Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi yetkilileri¹ ile yapılan görüşmelere dayanarak Üniversitelerde genelde uygulanmakta olan kitap alım sistemini şöyle tanımlayabiliriz .

Üniversitelerde kitap seçimi öğretim üye ve görevlileri ile kütüphaneciler arasında yapılan işbirliği ile sağlanır. Bu kütüphanelerde bulunan uzmanlaşmış bibliyografya üniteleri seçim için Bölümlerle eşgüdüm sağlarlar. Öğretim üyeleri kitap isteklerini bölüm başkanlarına onaylatırlar. Kitap isteği kütüphaneye geldiği zaman, kütüphane görevlisi, bu kitabın önceden sipariş edilip edilmediğini istekler listesinden ve henüz kataloglanmamış kitap listesinden bakarak durumu tespit eder. Bazı kütüphanelerde basılı istek formu geliştirilmiş olup, bunlar alfabetik düzen içerisinde sıralanmaktadır. Bu şekilde siparişlerin denetimi kolaylıkla sağlanabilmektedir. Siparişin tespit işleminin bitirilmesinden sonra, kütüphanede bulunmayan kitabın siparişini sağlamak üzere istek kitabın temin edileceği "aksesyon" bölümüne gönderilir.

1. Aralık,1979 Tarihinde Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Müdürü Yıldız Çakın ile yapılan görüşme.

A. Aksesyon Bölümü : Aksesyon bölümü, kitap temini ile ilgili bir takım araçlarla donatılmış olmalıdır. Bu bölümde siparişlerin temini için yapılacak araştırmalarda kullanılacak olan bibliyografyalar, kitap notları ve eleştiriler(reviews) bulunur. Genellikle kitap isteği yapan bölümler, kitabın tam bir bibliyografik künyesini verememektedirler. Bunu temin etmek aksesyon bölümüne düşmektedir. Aksesyon bölümünde iyi bir iş tanımlamasının yapılmış olmasına ve belirli oranda esnekliğin sağlanmış olmasına gereklilik vardır.

Kitabın temininden sorumlu olan aksesyon bölümünün görevlerini şöyle sıralayabiliriz ²:

1. Güncel siparişleri temin için gerekli araçları buldurmak.
2. Siparişteki kitap ve diğer basılı belgelerin listesini herkesin görebileceği şekilde buldurmak.
3. Çift nüshaları önlemek.
4. Kitap temin yerlerini seçmek.
5. Satın alınan kitapların kontrolünü yapmak.
6. Faturaları onaylatarak ödeme yerine ulaştırmak.
7. Kitaplar üzerinde gerekli işaretleri yapmak.
8. Kitapları kataloglamak üzere göndermek.
9. Süreli yayınlara ve diğerlerine abone almak.
10. Yerine gelmeyen siparişleri takip etmek.
11. Sipariş sahiplerini durumdan haberdar etmek, yeni kitap listeleri yapmak.
12. Basımdan kalkan(out of print) kitapları takip etmek.

2. Ford, Stephen. The Acquisition of Library Materials. Chicago: American Library Association, 1973. s.19

13. Satınalma için kitap ve diğer kütüphane malzemelerini seçmek.

14. Bağışları seçmek, kabul etmek ve değişim işlemlerine bakmak.

Günümüzün uzmanlaşmış kütüphanelerinde, kitap seçiminde ağırlık kütüphanecilere düşmektedir. Uzmanlaşmış kütüphaneci, kütüphaneyi bir bütün olarak görür ve koleksiyonu buna göre düzenler. İyi bir aksesyon kütüphanecisinde bulunması gereken nitelikleri şöyle sıralayabiliriz³:

1. İyi bir kütüphaneci, yayımlanan bütün eserler hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Bundan amaç, yazarlar, yayınevleri ve yayınevlerinin eski yayınları hakkında bilgi sahibi olmaktır.

2. Objektif olmalıdır. Seçim yaparken, kendisi için değil, başkaları için seçim yaptığını unutmamalıdır.

3. Kuşkusuz kütüphaneci her konuda bilgi sahibi olamaz, ancak yardımcı kuruluşlardan yararlanmasını bilmelidir.

Yukarıda belirtilen özelliklerin istendiği bir aksesyon kütüphanecisinin son derece dikkatli, yaratıcı ve hızla çalışma kapasitesine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca istenen siparişlere cevap verebilmesi için bu kütüphanecilerin yabancı dil bilmeleri gerekmektedir. Esasen yurt dışından kitap siparişlerinin geniş bir yer tutması, bunların yabancı dilde yazılmış eleştirilere dayanarak istekte bulunmalarını gerektirmektedir.

Aksesyon bölümüne istek geldikten ve bunun tam bibliyografik künyesi tespit edildikten sonra sorun kitabın temin edileceği yerdir. Hizmetin iyi yürütülebilmesi için bu yer çok önemlidir. Kütüphaneler genelde kitapları yayınevlerinden, toptancılardan veya kitap satış yerlerinden alabilirler.

3. Carter, y.a.g.e. s. 107.

Bunu araştırmak kütüphanecinin görevidir. Bu durumda kütüphane-
ci tercihi yaparken bazı öğelere dikkat edecektir. Örneğın,yük-
sek oranda indirim sağlamak bir tercih nedeni olabilir, ancak so-
run en yüksek indirim değil, hizmetin yürütülmesidir. Bu da an-
cak zaman ve tecrübe ile elde edilebilecek bir yetenektir. Kita-
bın temin edileceği yer seçimi yapılırken aşağıda belirtilen et-
kenlere dikkat etmek de yarar vardır.⁴

1. En yüksek oranda indirim sağlayan,
2. En hızlı hizmet veren,
3. Yöresel fatura isteklerini karşılayan,
4. Siparişleri dikkatle yerine getiren ve meydana ge-
lebilecek hataları çabuk gideren, kitap satıcılarla işlem yap-
makta fayda vardır, ancak hizmetin sağlanması en önemli faktör
olup ön planda bunu düşünmek gerekir.

Bazı kütüphanelerde, formaliteleri azaltmak için, belli
miktarda ödemeler için boş çek gönderme usulu uygulanmaktadır.
Bu da zamandan tasarruf sağlar. Diğer geliştirilen bir usul de
faturaların tamamının kontrolu yerine, örnekleme yolu ile kon-
trolu yapmaktır. Ancak böyle bir uygulama için, kitapçı ile iyi
ilişkilerin varlığı gerekir.⁵

Üniversitelerde yaygın bir şekilde kullanılan bu alım
sistemi, görüleceği üzere bir takım formalitelerin tamamlanması-
nı gerektirmekte ve bu işlemler zaman alıcı olmaktadır. Zaman
faktörü ise, hergün ilerleyen ve yeni tekniklerle gelişen bilim
dünyasında, çok önemlidir. Bilim adamı, yeni çıkan eserleri

---

4. a.g.e. s. 238.

5. Melcher, y.a.g.e. s. 23.

anında bulmak isteyecektir. İşte bütün bu sorunlar yeni bir satınalma yönteminin doğmasına yol açmıştır. Bu da IV. Bölüm'de inceleyeceğimiz "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"dir.

IV. GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİ

A. Tarihçe : Geri gönderilebilen kitap alım sistemi bugünkü biçimini almadan önce bazı aşamalardan geçmiş bulunmaktadır. Toplu alım şeklinin ilk uygulamaları II. Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonrası, Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmektedir. Savaş öncesi ve sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde, Avrupa'da basılan eserlerin mevcut olmadığı gözlenmiştir. Milli Kütüphane, araştırma kütüphanelerinin baskıları altında Avrupa'nın bazı ülkelerinde satınalma merkezleri kurarak bir milyon kitap temin etmiştir.¹

Savaş sonrası, bu projeden cesaretlenerek, araştırmacı kütüphaneler 1948 senesinde Farmington Planı'nın yürürlüğe konmasını sağlamışlardır. Önce Fransa, İsveç ve İsviçre'de uygulama başlatılmıştır.² Daha sonraları uygulama alanı Uzak Doğu, Orta Doğu Ülkelerini, Slav Ülkelerini, Latin Amerika, Güney Asya ve Batı Avrupa'ya içine almaktadır.³ Plan, süreli yayınları, gazeteleri ve hükümet yayınlarını kapsamamaktadır.⁴

Bazıları, planın değer taşımayan bir çok eserin Amerika Birleşik Devletleri'ne girdiğini ileri sürerken, bazıları da bu uygulamanın yerinde olduğunu savunmuşlardır.⁵

Farmington Planı, 1970 Haziran ayında görevlerini başka bir kuruluşa devrederek isim olarak ortadan kalkmıştır.⁶

-
1. Samore, Theodore. Acquisition of Foreign Materials for U.S. Libraries. Metuchen, N.J. : The Scarecrow Press, Inc. 1973. s. 3
  2. a.g.e. s. 3.
  3. a.g.e. s. 4.
  4. a.g.e. s. 5.
  5. a.g.e. s. 5.
  6. a.g.e. s. 6.

Bir diğ er toplu alım programı LACAP'dır. 1959 Yılında başlayan bu program ile kırk Amerikan Birleş ik Devletleri kütüphanesine Latin Amerika'dan basılı eserler temin edilmekte idi.⁷ Stechert-Häfner firması tarafından uygulanmasına baş lıyan bu program adı geç en ö lkelerde basılan kitapların bibliyografyalarının bulunmaması ve buralardan kitap temini için baş ka bir yol olmamasıdır.

Kitapların temin edilebilmesi için program çerçevesinde görevliler bu ö lkelere gönderilmekte ve buralarda basılan yeni eserleri saptıyarak ö lkelerine yollamakta idiler.

Amerika Birleş ik Devletleri'nde yukarıda bahsedilen toplu alım sistemleri uygulanırken, Avrupa'da benzer programlar Batı Almanya ve İ skandinav Ö lkeleri'nde yer almaktadır. Bunun nedenleri de basılı eserlerin hergün biraz daha artarak çoğ alması ve kaynakların sınırlı olmasıdır.

Scandia Plan'ı, Finlandiya, Norveç, İsveç ve Danimarka'yı içine alan bir toplu alım programıdır. Bu programın özelliklerini Harald L. Tveteras şöyle sıralamaktadır 8 :

1. Bu plan adı geç en dört ö lke içinde bulunan özel ve araştırma kütüphaneleri arasında isteğ e bağı lı iş birliğ ini önerir. Projenin geliştirilmesinde yalnız kütüphanecilerin kendileri sorumludur. Projenin hazırlanmasında kütüphanecilere ait bulunan İ skandinavya Federasyonu yetkilidir. Çok sayıda yapılan planlama toplantılarının masrafları, kültür faaliyetlerinden sorumlu bulunan Kültür Komisyonu tarafından karşılanmaktadır.

---

7. a.g.e. s. 15.

8. Tveteras, Harald L. "The Scandia Plan:A Plan for co-operative acquisition of materials". Unesco Bulletin for Libraries. Vol. XIV. No.1. Jan-Feb.1960. s.153.

2. Özel alım ihtiyaçları için hiç bir kütüphane fazladan mali kaynak temin edememektedir.

3. Her kütüphane değişim ve satınalma işlemlerinde bağımsızdır.

4. Özel konu alanları için yapılacak tahsisat, mevcut koleksiyonun mukayeseli değerlendirilmesi sonunda, ayrılır.

Bu plan çerçevesinde, ülkeler konulara göre koleksiyonlarını düzenlemektedir. İncelenen konular üç gruba ayrılmıştır; humanistik konular, doğa bilimleri ve tıp. Bu konulardan biri ile sorumlu olan kütüphane bu konudaki kitapları satınalmaya ve bibliyografyasını sağlamak zorundadır. Tarih, felsefe, İngiliz Edebiyatı gibi konular ile özel koleksiyonlar ve bağışlar da plan çerçevesine alınmıştır.⁹

Sürelî yayınların da temin edilmesi plan içine alınmıştır. Plane üye ülkeler diğer bir ülkeden satın alınacak sürelî yayınların temini ve bibliyografyasını hazırlamakla sorumludurlar.¹⁰

Batı Almanya'da 1949 yılında araştırma alanlarında basılı eserlerin eksikliği hissedilmiş, bu nedenle Emergency Association for German Scholarship kurulmuştur. Amacı, Batı Alman araştırmacılar için mühim olan bütün yabancı eserlerin ülke içinde bir kütüphanede mevcut olmasını temin etmektir.¹¹ Bu kuruluş amacını gerçekleştirebilmek için ülkedeki mevcut büyük kütüphanelerin belli konularda ihtisaslaşmasını ve belli bir plan dahilinde kitap alımlarının yapılmasını sağlamaya çalışmıştır.

9. a.g.e. s. 154.

10. a.g.e. s. 155.

11. Oertel, Dieter. "Coordinating the Acquisitions of Research Libraries in the Federal Republic of Germany". Unesco Bulletin for Libraries. Vol. XVII. No. 1. Jan-Feb 1963. s. 285.

Plana dahil olan kütüphaneler iki Devlet kütüphanesi, oniki Üniversite kütüphanesi, sekiz teknik üniversite kütüphanesi ve iki ihtisas kütüphanesinden kurulmuştur. Bilim dalları, plan dahilinde 28 gruba, özel koleksiyon alanları 105 kısma ayrılmıştır. Plan bünyesinde konu grupları ile kültür grupları bazen birbirinin üstüne gelmekte ve konunun hangi alana gireceği hakkında sorulara sebep olmaktadır. Kültür gruplarını tanımlamak daha güçtür. Konular bazen kültür gruplarına, bazen de konu gruplarına göre ayrılmaktadır. Örneğin, İngiliz filolojisi kültür grubuna girerken, tıp, teknoloji konu grubunun içinde yer almaktadır. Özel ihtisas konularının kütüphanelere dağıtımında esas, o kütüphanenin ağırlık verdiği konuya göre yapılmaktadır.¹²

Sürekli yayınlar da iki gruba ayrılmış olup A grubunu her Üniversite kendi ilgi alanlarına göre temin etmekte, ancak B grubu plan dahilinde ki Üniversiteler tarafından temin edilmektedir. B grubunun ve özel koleksiyonların bedeli araştırma grubu tarafından temin edilmektedir.¹³

Yukarıda bahsedilen planlar esasen toplu kitap alım sistemlerinin örneklerini teşkil etmektedir. Bugünkü anlamda "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin temelini Free Library Müdürü Emerson Greenway başlatmış kabul edilmektedir. Bu plana kütüphane müdürünün adı verilmiş ve Greenway Planı denilmiştir. Emerson Greenway J.B. Lippincott firması ile anlaşma yaparak, firmanın yayınladığı her kitabın, henüz basılma safhasına gelmeden, kü-

---

12. a.g.e. s. 288.

13. a.g.e. s. 289.

tüphanelerine gönderilmesini temin etmiştir. Sistem gereği gönderilen her kitap kütüphanede kalmakta, istenilmeyenlerin imha edilmesi yoluna gidilmektedir.¹⁴ Yayınevinin böyle bir sistemi kabul etmesinden amaç, adı geçen kütüphanenin bir halk kütüphanesi olması ve her yayınlanan kitaptan birden fazla kopye alınmasıdır. Bu amaçla gönderilen kitaplara yayınevleri düşük bedel talep etmektedirler, bu nedenle de geri gönderme daha masraflı olacağından, kütüphaneler bu kitapları atmaktadırlar. Bu sistem ile halk kütüphaneleri okuyucularına yeni yayınlanan kitapları en kısa zamanda temin etmiş olmaktadır.¹⁵

Ancak, bu sistem dahilinde kitap alımı, incelemekte olduğumuz Üniversite kütüphaneleri için geçerli bir usul değildir. Üniversite kütüphaneleri genellikle her kitaptan tek bir kopye satın almaktadırlar.

Üniversiteler, ve araştırma kütüphaneleri tarafından uygulanan, bugünkü "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"ne uygun kitap alımı 1960'lardan Amerikan Üniversite Basınevleri Derneği tarafından gerçekleştirilmiştir. Adı geçen dernek, bu Üniversite kütüphanelerine konu alanlarına göre basılan her yeni kitaptan göndermekte idi. Bugün de bu sistem devam etmektedir.¹⁶

B. Günümüzde Uygulanan "Geri Gönderilebilen Kitap Alım Sistemi" : Amerika Birleşik Devletleri'nde "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" 1960'lardan sonra bugünkü biçimini almaya başlamıştır. Bu sistemin yaygınlaşmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz¹⁷ :

-
14. Carter, y.a.g.e. s. 240
 15. Ford, y.a.g.e. s. 82.
 16. Carter, y.a.g.e. s. 241.
 17. Ford, y.a.g.e. s. 83.

1. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960-1970 yıllarında Üniversitelerin toplam sayısında yüzde otuz artış görülmektedir.

2. Üniversitelerce satın alınan toplam kitap sayısında yüzde elli artış görülmektedir.

3. Üniversite öğretim üye ve görevlileri kitap seçimini kütüphanelere bırakmışlardır.

4. Mevcut yetişmiş kütüphaneci sayısı yeterli değildir.

5. Üniversitelerde eğitim programları genişlemiş; buna paralel olarak bütçe imkanları da artmış bulunmaktadır.

6. Dünyayı saran enflasyonun etkileri de kitap alımlarını arttırmaktadır.

Bu nedenlerle Üniversiteler çabuk kitap temin etme yollarını araştırmışlar ve "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" bugünkü biçimi ile ortaya çıkmıştır. Sistem, daha sonra değişik amaçlarla uygulanma alanı bulmuştur. Örneğin, bilimde kısa sürede yeni buluşların ortaya çıkması, bu kitapların çabuk temin edilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, artan eleman ücretleri de, Üniversitelerde bu işlemleri kitap satışı yapan firmalara yönelme gereğini duyurmuştur.¹⁸

Genellikle taranen kitaplerde "blanket order", "gathering plan" ve "approval system" aynı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu üç tanımın tek ortak noktasını, yaygın biçimde uygulanan kitap alımından farklı olarak kitap satıcı firmaların kütüphanelere temin edilecek kitapların seçimi konusunda etkin biçimde söz sahibi olmalarıdır.

---

18. Drury, y,a,g,e, s. 308.

Gelişme ve uygulama nedenleri anlatılmaya başlanılan "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" ni şöyle tanımlayabiliriz: Satıcı firmanın bir sözleşme içersinde, iki taraf arasında hazırlanan profile dayanarak, gönderdiği kitaplar içinden seçim yapılması ve beğenilmeyenlerin geri verilmesidir. Bu sistem, büyük kütüphaneler ve geniş bütçe olanakları olan kuruluşlar tarafından tercih edilen ve kullanılan bir alım şeklidir.¹⁹

Norman Dudley, bütçe imkanları çok oldukça, eleman ücretleri devamlı arttıkça ve bazı ülkelerin bibliyografik kaynakları yeterli olmadıkça, bu sistem ile kitap alımı devam edecektir,²⁰ demektedir.

Bu sistem ile kitap alımı kararlaştırıldığı zaman, kütüphane ile kitap satıcısı arasında bir sözleşme hazırlanır ve ana konular ile gereksinimler bir esasa bağlanır. Bundan sonra kütüphane ile firma arasında, sistemin ana unsuru olan profilin hazırlanması söz konusudur. Sistemin başarısı, bu profile dayanmaktadır. Genellikle profil kitap satıcısı tarafından sağlanır, ve kütüphaneci konulara göre gereksinimlerini profil üzerinde işaretler.²¹ Kitap satıcı firma bu profile göre, kütüphaneye yeni basılan kitapları sağlar. Kütüphaneci gönderilen kitaplar arasından seçimini yapar ve aldığı kitapların bedelini öder, diğerlerini de geri verir. İlerde gelecek kitaplarda da aynı hatanın olmaması için bu geri vermelerde kitabın neden seçilmediğinin her seferinde satıcıya bildirmek

19. Downs, Robert B. "Future Prospects of Library Acquisitions", Library Trends, Vol. 18, Jan.1970. s. 326.

20. Ford, y.a.g.e. s. 85.

21. a.g.e. s. 85.

gerekir, /^{çünkü} bu sistem hem kütüphane için hem de satıcı için para ve zaman harcaması demektir.²² Hele, bu geri gönderme deniz aşırı ülkeler arasında ise, daha zor koşulları da beraberinde getirebilmektedir. Aynı kitabın iki kare paketlenmesi ve deniz aşırı gönderilmesi kitabın zarar görmesine neden olabilir, bu da satıcı ile kütüphanenin ilişkilerine tesir eder.

Bu nedenlerle, profilin sürekli denetlenmesi ve gerekli düzeltmeler yapılması zorunludur. Sistemin ilk uygulama yıllarındaki sürekli kontrol, sonraları iki tarafın uyum içinde çalışmalarını sağlayacaktır.²³

"Geri gönderilebilen kitap alım sisteminin" başarılı olup olmadığına en iyi göstergelerinden biri iade oranlarıdır. Bu sistemi uygulayan bütün kütüphanelerin her sene gelen kitapların ve geri gönderilen kitapların miktarını septamaları gerekmektedir. Aksi halde başarı derecesi tespit edilemez. Araştırılan bütün kitaplarda görülen-yüzde 2-3 oranında iadenin normal kabul edildiğidir.²⁴ Bu konuda Daniel Melcher bir araştırma yapmış ve bir üniversite kütüphanesinin bu sistem ile yaptığı alımlardan ilk sene yüzde 25, ikinci sene yüzde 18 ve üçüncü sene yüzde 9 luk bir iade yapıldığını saptamıştır.²⁵ Yine bu konuda Miami Üniversitesi kütüphanecileri Brian Alley ve Jennifer S. Cargill tarafından yapılan bir araştırmada Baker and Taylor firması ile geri gönderilebilen kitap alım sistemini uygulayan Cleveland Devlet Üniversitesi yüzde 22 lik bir iade yapmışlar, ancak Üniversitenin uyarısı üzerine satıcı

22. Samore, y.a.g.e. s. 61.

23. a.g.e. s.200.

24. Ford, y.a.g.e. s.85.

25. Melcher, y.a.g.e. s.110.

25
firma profil hazırlayıcılarını bu konu üzerine yöneltmiştir.
Neticede bir dahaki sene iade oranı yüzde 5'e düşmüştür.²⁶

Bu sistem ile gelen kitaplar, aksesyon bölümünde değerlendirilmeye tabi tutulur. Kütüphaneci bu safhada öğretim üye ve görevlilerinin yardımlarını da ister. Aksesyon bölümü bu sistemin özelliği olan, kitap ile karşı karşıyadır. Yani, değerlendirmeyi eleştiri üzerinde değil, direkt kitaptan yapabilir.²⁷ Seçim işleminden sonra aksesyon bölümü geri gönderme ve satın alınan kitapların bedelini ödeme işlemlerini yürütür. Geri gönderme işlemlerinde kitap satıcısı ile yapılan özel sözleşme şartlarına uyulur. Örneğin, Richard Abel firması iadelerde bir ön haber ve miktar sınırlaması aramamakta, yalnız satın alınan kitabın bedelini istemektedir.²⁸

Bu alım şekli, yukarıdaki açıklamalara göre çok basit görünmektedir. Ancak, bazen çok basit görünen sistemler, başarıyla yürütülmediği zaman daha büyük sorunlara yol açmaktadırlar. Her sistemde olduğu gibi, "geri gönderilebilen kitap alım sisteminin"de yarar ve sakıncaları bulunmaktadır. Bu sistem ile hiçbir üniversite kütüphanesi bütün kitap alımlarını yürütemez, çünkü ancak yeni yayınlanan kitaplar bu sistem ile temin edilebilir. Kütüphanecilerin bu arada koleksiyonlarında bulunmayan yayınları da normal alım sistemi ile temin etmeleri gerekmektedir.²⁹ Norman Dudley'e göre "bu sistem çok kud-

---

26. "Approval Plans in Ohio grow in popularity", Library Journal, 104, (May 1, 1979) s. 991.

27. Spiller, David. Book Selection, An Introduction to Principles and Practice. Linnet Books and Clive Bingley, 1974. s. 72.

28. Melcher, y.a.g.e. s. 111.

29. Downs, y.a.g.e. s. 326.

retli bir araçtır, ancak her kudretli araçta olduğu gibi iyi kullanılmazsa her iki taraf için de tehlikeli olur."³⁰

1. Sistemin Yararları : "Geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin en yararlı olduğu yanı, kütüphaneciyi kitap ile karşı karşıya bırakmasıdır. Kütüphaneci kitabın metnini inceleyerek daha iyi değerlendirme olanağına sahiptir.³¹ Ancak, bazı yazarlar, kitap incelenerek yapılacak bir değerlendirme, yi zaman alıcı bir unsur olarak ele almaktadırlar. Milli Kütüphanenin gönderdiği eleştirilerden kitap seçilmesinin daha kolay olduğunu öne sürmektedirler.³²

Genel olarak sistemin yararları şöyle sıralanmaktadır:³³

- a. Kitaplar zamanında ve çabuk gelmektedir.
- b. Tek tek siparişle uğraşmak zorunluluğu ortadan kalkmaktadır.
- c. Öğretim üye ve görevlileri ile kütüphaneciler arta kalan zamanlarda, eksik kitaplar ve özel koleksiyonlarla uğraşabilirler.
- d. Sipariş denetimine gerek bırakmaz.
- e. Toptan satın alındığından bazı özel hizmetler sağlanabilir, örneğin Milli Kütüphane kartlarını satıcı her hangi bir bedel almadan gönderir.
- f. Satıcı faturaları toptan göndereceğinden, daha az fatura ile uğraşılır.

Norman Dudley 52 kütüphane ile yaptığı anket neticesinde 42 kütüphanenin bu sistem ile kitap temin ettiklerini öğrenmiştir.³⁴

30. Ford, y.a.g.e. s. 83.

31. Morrison, Perry D. "A Symposium on Approval Order Plans and the Book Selection Responsibilities of Libraries," Library Resources and Technical Services, Vol.12, No.2-(Spring, 1968)s.138.

32. Rouse, Roscoe, "Automation Stops Here: A Case for Man-Made Book Collections," College and Research Lib. Vol.31, No 3, May 1970s.150

33. Downs, y.a.g.e. s. 326.

34. a.g.e. s. 326.

Sistemin sayılan yararları içinde en önemli olanı, yeni eserlerin hızlı bir biçimde temin edilmesidir. Kitap satıcı firma eleştiriler henüz kütüphanelerin eline geçmeden, yayınevlerinden bu kitapları temin ederek göndermektedir. Ancak, bu sistemin yararları yanında, bir takım sakıncaları da vardır.

2. Sistemin Sakıncaları : "Geri gönderilebilen kitap alım sistemi"ni bir yazar, iki ucu keskin bir kılıca benzetmektedir. Şöyle ki, bir yandan çok sayıda, çabuk kitap temin edilmektedir, diğer yandan seçilen kitap satıcısı yeterli olmazsa bütün koleksiyon ve alım programı aksayacaktır.³⁵ Bu da gösteriyor ki sistemin sakıncaları da vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz :

- a. Sistem, koleksiyonda aşırı standardlaşmaya yol açar.³⁶
- b. Kitap seçim psikolojisi değişerek satıcının seçimi esas olmaktadır.³⁷
- c. Kitap seçiminden öğretim üyeleri uzaklaşacağından kütüphaneciler ile ilişkileri kopacaktır. Ancak, bu görüş her zaman doğru değildir, çünkü gelen kitapların seçiminde kütüphaneciler üyelere de yardım istemektedirler.
- ç. Sistem gereği tek bir kitap satıcısına tabi olacaktır. Kütüphane isterse birkaç satıcı ile değişik program uygulayarak bu sakıncayı ortadan kaldıracaktır.
- d. Bütün yeni yayınların gönderilip gönderilmediği denetlenemez.³⁸
- e. Kütüphane fazla indirim sağlayamayabilir.³⁹

35. a.g.e. s. 323.

36. Morrison, y.a.g.e. s. 143.

37. a.g.e. s.138.

38. Samore, y.a.g.e. s.223.

39. Wulfekoetter, Gertrude. Acquisition Work, Process Involved in Building Library Collections. Seattle : University of Washington Press, 1961. s.231.

- f. Çift nüshalara neden olabilir.⁴⁰
- g. Sistem ile eski yayınlar temin edilemez.
- ğ. Gelecek kitaplar hakkında bilgi edinilemez.
- h. Kitap bütçesi üzerinde denetim azalmaktadır.
- i. Bazı kütüphaneler eleman yetersizliğinden her gönderilen kitabı kabul ederler.⁴¹
- j. Gelen kitapların tek tek incelenmesi çok zaman alır.
- k. Kütüphaneler normal siparişlerinde Milli Kütüphane kartlarını da kitapla beraber isterler. Eğersatıcı firma ile anlaşmada kartların temin edilmesi yer almıyorsa, bunların sağlanması da zaman alacaktır.⁴²

1. Bu sistem ile gelen kitaplar, daha uzun süre aksesyon bölümünde kalır, çünkü kitap sipariş edilmediğinden seçim işlemi bir süre gerektirecektir.⁴³

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" görünüşte kitapların hızlı teminini sağlamakta ve en önemli niteliği olarak kabul edilmektedir. Ancak bu hızlı temin ile kazanılan zaman daha sonra kitapların seçiminde harcanacaktır. Kitapların arasından iyi bir seçim yapabilmek için nitelikli elemanlara gereksinim duyulmaktadır.⁴⁴ Genel olarak kâr amacı güden bir satıcı doğaldır ki en çok kâr getiren ve en az uğraştıracak kitapları seçerek kütüphaneye gönderecektir.⁴⁵

40. Downs, y.a.g.e. s. 412.

41. Ford, y.a.g.e. s. 84.

42. Thom, Ian W. "Some Administrative of Aspects of Blanket Ordering", Library Resources and Technical Services, Vol. 13, Summer 1969. s. 341.

43. a.g.e. s. 341.

44. Melcher, y,a.g.e. s. 114.

45. a.g.e. s. 111.

Bu sistem yeni kurulmakta olan Üniversitelere, bu yolla eski yayınlar, sağlanamayacağından, tek başına salık verilmektedir.⁴⁶

Bu sistemin en çok tartışılan yönlerinden biri de kütüphanecilerin kitap seçme yetkilerinin bir noktada ellerinden alınmasıdır. Satıcının değer yargılarına göre kıymetli bulmadığı, ancak kütüphanecinin veya öğretim üyelerinin değerli bulabileceği birçok eserden kütüphanecinin hiç bir zaman haberi olmayabilir.⁴⁷ Bu konuda 1974 senesinde Kaliforniya Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde bir araştırma yapılmıştır. İki kitap satıcısı ile dört konu üzerinde "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"nin uygulanmasına karar vermişlerdir. Bu karara verirken bazı esaslar üzerinde durmuşlar ve bunu satıcılara da bildirmişlerdir⁴⁸:

1. Bu sistem ile temin edilecek kitapların konuları Tarım-Ekonomi-Biyoloji ve Edebiyat olacaktır.

2. Bu konularda hazırlanan profile göre kitap satıcıları 1974 yılında basılan eserleri kütüphanelere göndereceklerdir.

3. Öğretim Üye ve görevlileri yine olağan isteklerini yapacaklar ve bu istekleri gelen kitaplar ile karşılaştırılacaktır.

4. "Cumulative Book Index" de yayınlarının 1974 yılında bastıkları kitaplar seçime esas alınacaktır.

Satıcı firmalara bu araştırma sonunda bir firma ile anlaşma yapacaklarını ve yüzde 5-10 dan fazla iade olması halinde uygulamaya son verileceği bildirilmiştir.

46. Ford- y.a.g.e. s. 84.

47. Morrison, y.a.g.e. s. 141.

48. DeVilbiss, Mary Lee. "The Approval-Built Collection in the Medium-Sized Academic Library," College and Research Libraries, Vol 36, No.6, (Nov.1975) s. 488.

Saçılan Konular	1974 GGKAS ile gelen kitaplar	1974 CBI de yayınlanan kitaplar	İade olan kitaplar	İade yüzdesi	Ügr. Üye Kitap İstek.	Ügr. Üye İstekine uygun kit.	Ügr. Üye İsteddiği GGKAS ile gelmeyen yeni kitaplar
Ekonomi	286	397	96	33.6	78	15	63
Biyoloji	255	623	33	12.9	212	60	152
	541	1020	129	23.8	290	75	215
Tarım	7		1	14.28			
Edebiyat	46		9	19.56			
	50		10	18.87			

TABLO I

GGKAS : Geri gönderilebilen kitap alım sistemi.

CBI : Cumulative Book Index

Tablo I in incelenmesinden görüleceği üzere Ekonomi ve Biyoloji konuları bir firmaya, Tarım ve Edebiyat konuları diğer firmaya verilmiştir. Ancak Tarım ve Edebiyat konularını içine alan sistem yürümemiş ve anlaşmaya son verilmiştir. Ekonomi ve Biyoloji konularını kapsayan plan bir sene yürütülmüş ve sonuçları Tablo I de verilmiştir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı üzere kitap satıcılarının kitapları değerlendirmeleri ile Öğretim Üye ve görevlilerinin değerlendirmesi aynı olmamaktadır. Öğretim Üyelerinin istedikleri 76 kitaptan ancak 15 tanesi bu sistem ile gelmiştir. Bu da çok düşük bir orandır. Bir Üniversitenin yapısını, isteklerini ancak kütüphaneciler ve Öğretim Üyeleri değerlendirebilirler. Yetkilerini başkalarına devretmemelidirler.

Bütün bu sakıncaları yanında, bir de sağılmıyan kitapların firmaya geri gönderme işlemleri vardır. Bu işlemler kütüphanecilerin muhakkak ki çok zamanını alacaktır. Kütüphaneye bu kitapları iyi bir biçimde ambalajlanmasını sağlamak, naklinin iyi şartlar altında yapılmasını sağlamalıdır. Ancak, bilindiği üzere bu konular kütüphanelerin normalde yaptığı işlemler değildir. Bu durumda, belki bu işlemlerle ilgilenecek bir bölüm kurma zorunda kalabilirler.

Bütün bu yarar ve sakıncalarına rağmen, bu sistemin bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ancak, Marion Wilden-Hart, bir dergide yayınlanan makalesinde, yaygın bir şekilde kullanılan bu sistemin uzun vadeli etkilerinden korktuğunu ve bu alanda bir an evvel ciddi araştırmaların yapılması gerektiğini belirtmektedir. Yazarın en çok üzerinde durduğu konu,

gün geçtikçe yaygınlaşan bu sistem ile bütün Amerika Birleşik Devletleri kütüphanelerinin aynı eserlere sahip olabilecekleri ve bir gün gelip bazı eserlerin hiç bir kütüphanede bulunamayacağını dikkati çekmektedir.⁴⁹

Ancak, bir defa daha vurgulamakta fayda vardır ki, hiç bir üniversite kütüphanesi bütün kitap alımlarını bu sistem ile temin etmemektedir, edememektedir, çünkü her kütüphanenin eski yayınlara, özel koleksiyonlara ihtiyacı vardır. Bu da bize göstermektedir ki, küthane için kitap alımı konusunda geliştirilen her yöntem, bir önceki ile birlikte yürümektedir. En iyi kitap temin sistemi, yeni yöntemlerin eskilerle birlikte uygulanması ile gelişecektir.

---

49. Hart, Marion Wilden. "The Long-Term Effects of Approval Plans", Library Resources and Technical Services, Vol.14 No. 3, (Summer-1970) s. 400-406.

V. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNDE UYGULANAN

"GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİ"

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" 1970-1974 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi ile Richard Abel and Company Inc. arasında yapılan Sözleşme ile uygulanmış bulunmaktadır. İlgili sözleşme 2 Şubat 1970 tarihinde imzalanmış ve Haziran 1970'de yürürlüğe girmiştir.¹

Sözleşme, bu sistemin gerektirdiği bir özellik olup, maddeleri açısından önem taşımamakla beraber, karşılıklı sorumlulukların ortaklaşa paylaşılmasını öneren ve paketleme sevk gibi teknik özelliklerin ne biçimde uygulanacağını gösteren bir başıttır. Ancak, sözleşmenin ayrıntılı şekilde incelenmesi sonucu, öngörülen sistemin özellikle "geri gönderilebilen kitap alım sistemi"ne dayalı olmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim, sisteme ilişkin tek bir ifadeye, sözleşmenin tarafların sorumluluklarına ilişkin 2.1.(b) maddesinde rastlanılmaktadır. Konumuz açısından önem taşıyan ödeme şartları sözleşmenin 7. maddesinde yer almış olup- sistemin özellikleri düşünülmeden - işleme konulmuştur. İlgili maddeye göre satıcı , lehine açılacak bir akreditiften her ay vesâik karşılığı kitapların bedelini banka dan alabileceklerdir. Burada dikkatimizi çeken husus, kitapçının, her ay, gönderdiği kitapların bedelini alacağıdır. Bu da bize göstermektedir ki kütüphanenin henüz seçip pıede etmediği kitapların da bedelini firma alacaktır ve bilahare kredi işlemini uyguluyacaktır.

1. Ekler kısmında Sözleşme Metni sunulmuştur.

Tezimizin 25 nci sahifesinde dipnot 28 de Hacettepe Üniversitesi ile sözleşme imzalayan aynı firma, ancak seçilen kitapların bedelini talep ettiğini belirtmektedir. Bu sistem her iki taraf için de yararlıdır, çünkü sadece seçilen kitapların bedelini tahsil edecek olan firma, kitapların bir an evvel seçilmesi ve istenilmeyenlerin iadesi hususunda daha dikkatli olacak ve işlemleri yakinen takip edecektir. Diğer yandan, kütüphane de firmanın baskısı üzerine bir an evvel seçim yapma zorunluluğunu duyacaktır. Bu biçimde işleyen sistem her iki tarafın da yararına olacaktır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Hacettepe Üniversitesinde uygulama bu biçimde olmamıştır. Bu sebepten uygulamanın başladığı 1970 senesinden itibaren kitaplardan büyük bir kısmının geri gönderilmesi ancak 1973 yılında 40 sandık (ortalama her sandıkta 150 kitap bulunmaktadır) ve her hafta birer paket olarak kitapçıya gönderme işlemleri başlamıştır.² Bu durum o zamana kadar sistemin başarı ile yürütüldüğünü zanneden firmanın tepkisine yol açmış ve firma "esasen çok geniş kapsamlı olan profilin değiştirilmesini" talep etmişlerdir.³

Profil olmadan bir "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" düşünülemez. Profil bu sistemin beyni durumundadır. Profilin iyi hazırlanmış olup olmadığı zaman içinde iadeler ile anlaşılabilir. Bunu sağlayabilmek için kütüphanelerin her yıl gelen kitapların miktarı ile iade miktarını saptayarak iade oranını bulmak zorundadır. Hacettepe Üniversitesi'nde böyle bir uygulamaya gidilmediği görülmektedir. Bu nedenle, bugün bu sistem ile alınan ve iade edilen kitapların miktarı hakkında

-
2. Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Görevlisi Sayın Dilek Köprülü tarafından hazırlanan Aksesyon Bölümü Raporu, 1973.
  3. Richard Abel and Co. Inc.'ın Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesine yazmış olduğu 16.1.1974 Tarihli mektup.

kesin bir başarıyerilememektedir.

Hacettepe Üniversitesi'nde uygulanmış bulunan bu sistemde kitapçı firma tarafından hazırlanmış bulunan profil kullanılmıştır. Tablo 3 de genel hatları ile profil kompozisyonu sunulmaktadır. Bu tablonun⁴ incelenmesi sonucu, profil konularının çok dağınık ve öğrenim kurumunun genel yapısı ile uyumlu bulunmadıkları görülmektedir. İlgililer ile yapılan görüşmelerden anlaşıldığı üzere, profil üzerinde gerekli işaretlemeler, Üniversitede görevli bulunan bir yabancı uzman tarafından yapılmıştır. Türkiye'nin eğitim sistemini yakından bilmesi beklenemeyecek bir yabancı uzmana böyle bir görevin verilmiş olması, kanımızca sakıncalı olmuştur. Nitekim, bu sakıncalar sonradan ortaya çıkmış ve profil üzerinde değişiklik yapma gereği duyulmuştur. Ancak, yine gözlenen odur ki, bu değişiklikler aynı yabancı uzmana yaptırılmıştır.⁵ Bütün araştırmalara rağmen, düzeltme sonucu ortaya çıkan ikinci profil Kütüphanede bulunamamıştır. Tahminimize göre, birinci profil üzerinde birtakım çıkartmalar yapılarak ikinci profil hazırlanmıştır.

Hacettepe Üniversitesinde mevcut bulunan profilin incelenmesinde, aşağıda belirtilen noktalar dikkatimizi çekmektedir :

Kuruluşu itibariyle bir tıp merkezi niteliği taşıyan Hacettepe Üniversitesi için hazırlanan bu profilde, yalnızca altı sahifelik kesim tıp ile ilgili konu tanımlamalarına ayrılmıştır. Bu da, 104 sahifeden oluşan bir profil içerisinde çok düşük bir oranı ifade etmektedir. Diş Hekimliği Fakültesine ayrılmış bulu-

4. Tablo 3⁴ - Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan profilden hazırlanmıştır.
5. Richard Abel and Co., Inc.'ın Hacettepe Üniversitesi Yabancı Uzmanı'na hitaben 1.Şubat.1973 tarihli yazısı.

nen bölüm ise, bir sahifenin yalnızca dörtte-birinden ibarettir. Eczacılık Fakültesine ayrılan konular ise üç-dört satırda toplanmıştır. Bu durum bize, teknik özellik taşıyan ve uluslararası konularda profile ayrılan kısımların yeterince önemsenmemiş olduğunu göstermektedir. Esasen, **sistemi** yürütmekle görevli bulunan ilgililer ile yapılan görüşmelerde ve hazırladıkları yıllık raporlarda, tıp kitaplarının çok az sayıda geldiğini ve bütün taleplere rağmen firmanın sözkonusu kitaplardan yeterince göndermediğini belirtir kesimlere rastlanılmaktadır.⁶ Diğer yandan, güzel sanatlar ile ilgili konu tanımlamaları, profilin dokuz sahifesini oluşturmaktadır. Adı geçen raporda, A.B.D. tarihi ve politika hayatı ile ilgili çok sayıda kitap gönderilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kanımıza göre, sistemin uygulanmasına geçilmeden önce, konu ile ilgili bir ön hazırlık yapılmalı ve bu konuda yapılmış bulunan çalışmalar yakından incelenmeliydi. Örneğin, Oklahoma Devlet Üniversitesi Kütüphanesi "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" programı hazırlanırken bazı konuları sistem dışı bırakmışlardır.⁷ Örneğin, tıp, genel konular gibi. Hacettepe Üniversitesi'nde sistemin başında böyle bir ayırım yapılmamıştır. Örneğin, tarih, coğrafya, güzel sanatlar gibi konular profil dışı bırakılabilirdi. Yapılan araştırmalardan anlaşılan odur ki, bir firma, özellikle bu sistem çerçevesinde kitap satışı ile sürekli uğraşmakta ise, pek çok profil buldurmak zorundadır. Bu profillerin temin edilmesi ve bir

6. Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Müdürlüğünce hazırlanan 1971 Yılı Açıklamalı Raporu.

7. Rouse, y.a.g.e. s. 148.

çok araştırmaların sonuçlarının alınmasından sonra, nihai se-
çimin yapılması gerekirdi.

Hacettepe Üniversitesi'nde "geri gönderilebilen kitap
alım sisteminin " iyi işlememesinin bir nedeni olarak, iki ül-
ke arasında denizaşırı uzaklığın bulunması da gösterilebilir.
Kitaplar kıymetli eşya niteliğindedir. Aynı kitabın Atlanti-
ği iki kez geçmesi, söz konusu kitabın bir daha kullanılmıya-
cak biçimde yıpranmasına neden olabilir. Bu durum iki taraf
arasında sorun yaratacaktır. Nitekim ilgili firma Hacettepe
Üniversitesine yazdığı mektupta geri gönderilen kitapların ö-
nemli ölçüde yıpranmış olduğunu ileri sürerek, söz konusu ki-
tap bedellerinin yüzde sekseninin iade edilebileceğini belirt-
mektedir.⁸ Bu gelişmeler sonucunda, kitap alım ve iade işlem-
lerinin, firmanın Hollanda Şubesi eliyle yürütülmesinin daha
uygun olacağı, yabancı uzman tarafından ilgililere bildirilmiş-
tir.⁹

Hacettepe Üniversitesi'nde uygulanmış bulunan bu sis-
temin iyi işlememesinin bir başka nedeni, bir yandan aynı fir-
manın Hollanda Şubesi ile normal kitap alımları yürütülmekte
iken, diğer yandan Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan
firma Merkezi ile "geri gönderilen kitap alım sistemi"nin uy-
gulanmasıdır. Bu durum iki ayrı işlemin birbirine karışması-
na neden olmuş ve doğal olarak da hesapları karıştırmıştır.
Bu sakınca, bilahare, Üniversite'nin satıcı firmadan kutuların
üzerine hangi yolla geldiğini belirtir bir işaret bulundurma-
sını istemesi ile çözümlenebilmiştir.¹⁰

8. Richard Abel and Co.Inc.'in Hacettepe Üniversitesi'ne ya-
zılan 28 Haziran 1974 tarihli mektup.

9. Hacettepe Üniversitesi Yabancı Uzmanınca Firmaya yazılan
11 Ocak 1973 tarihli mektup.

10. Richard Abel and Co.Inc.'in Hacettepe Üniversitesi'ne yaz-
dığı 27 Aralık 1973 tarihli mektup.

Bu sistemin işleyişi ile ilgili dosyaların taranmasında dikkatimizi çeken bir diğer husus, yürütme işlemlerine çok ilgilinin müdahale etmiş olmasıdır. Modern anlamdaki yönetimin ana ilkelerinden birisi, belirli görevin yine belirli ve sınırlı sayıda görevliler tarafından yürütülmesidir. Müdahale, yalnızca aksamaların ortaya çıkması ve böyle bir müdahalenin kaçınılmaz olduğu durumlarda yapılmalıdır. Yaptığımız ayrıntılı incelemelerde, belirli bir konuda birden çok kişinin satıcı firma nezdinde, birbirine ters düşen talimatlar verdiği görülmüştür. Bu durum, sonunda satıcı firma tarafından da eleştirilmiş ve olağelen aksaklığın nedeni olarak ileri sürülmüştür.¹¹

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin sayılan yararları arasında en önemli olanı, kitapların çabuk temin edilebilmesidir. Sözleşmenin ikinci maddesinde, katalog kartlarının satıcı firma tarafından kitaplar ile birlikte temin edileceği hükmü yer almaktadır. Kütüphaneye, bu alım sistemi ile gönderilmiş bulunan 700 adet tıp kitabı için kartlar, bir yıla yakın bir zaman içinde gelmemiştir.¹² Bu durumda, kitapların kısa bir sürede temin edilmiş bulunmalarına karşılık, kartların zamanında gelememiş olması nedeni ile, okuyucuların istifadelerine sunulmamış olması gibi ters bir sonuç meydana gelmiştir. Bu konuda, ilgililerle yapılan görüşmelerde, gelen kitapların kartlarının, genellikle dört-beş ay geçmeden temin edilemediği belirlenmiştir. Bu da bize açıkça göstermektedir ki, sistemin en büyük yararı niteliğindeki hızlı hizmet olanakları, kartların gönderilmesindeki gecikmeler nedeni ile ortadan kalkmaktadır.

11. Richard Abel and Co., Inc. 'ın Hacettepe Üniversitesi'ne 25. Temmuz.1974 tarihli mektubu.

12. Hacettepe Üniversitesi'nin Richard Abel and Co., Inc.'e 5. Haziran.1973 ve 6. Haziran.1974 tarihli mektupları.

Sisteme yöneltilen bütün eleştirilere rağmen, Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluş yılı olan 1967 yılını izleyen dönem, Üniversite kütüphanesine en çok sayıda kitabın sağlandığı dönemi oluşturmaktadır. 13

Türkiye'de yeni kurulan Üniversitelerin

Kitap Mevcutları : Tablo II

	<u>1968/69</u>	<u>1974/75</u>	<u>1979/80(Mart Sonu)</u>
Hacettepe Ü.	32.323	79.000	87.500 ¹⁴
O.D.T.Ü.	96.425	154.359	
Boğaziçi Ü.	79.205	139.803	

Sayısal ve Oransal Artışlar :

	<u>Yıllık Sayısal Artış</u>	<u>Artış Yüzdesi</u>
Hacettepe Ü.	7.779	24,0
O.D.T.Ü.	9.655	10,0
Boğaziçi Ü.	10.099	12,6

Yukarıda sunulan iki tablonun incelenmesinde de görüleceği üzere, en düşük koleksiyon genişliğine Hacettepe Üniversitesinde rastlanılmaktadır. Sistemin uygulanmış bulunduğu dönemi ifade eden, 1970/74 yılları arasında koleksiyon büyüme oranı % 24,0 olmuştur. Bu oran ise, yeni kurulmuş bulunan diğer iki üniversite ile kıyaslandığında, en yüksek oranı belirtmektedir. Ancak, burada gözükten değerler koleksiyonun hacim itibariyle

13. Çakın, y.a.g.e. S.3.42.

14. 87.500 kitap adedi, Hacettepe ve Beytepe Kampuslarına ait olup, ilgili Kütüphane Müdürlüklerinden sağlanmıştır.

genişlemiş olduğunu göstermekle birlikte, nitelik itibarıyla gelişimi konusunda yeterli bir fikir vermekten uzaktır. Bu konunun apayrı bir araştırma konusu olacak ölçüde önem taşıdığı da kuşkusuzdur. Yine tabloların incelenmesinden anlaşılacağı üzere, 1975 yılına izleyen süre içinde Beytepe Kampusu dahil olmak üzere toplam kitap sayısı 87.500'e yükselmiştir. Diğer bir deyişle, sistemin uygulanma dönemi içerisinde/meydana gelen artış, 4-5 yıllık bir sürede gerçekleşmiş bulunmaktadır. Ancak, bu sonucun salt sistemin özelliğinden çok, söz konusu dönemde bütçe olanaklarının giderek daralmasına bağlı bulunmaktadır.

VI. GERİ GÖNDERİLEBİLEN KİTAP ALIM SİSTEMİNİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Araştırmamızın bu kısmına kadar, "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" ni Türkiye (Hacettepe Üniversitesi) ile A.B.D. arasında uygulanması yönünden incelemiş bulunuyoruz. Burada, sistemin bir Türk Kitabevi ile Türkiye'de kurulu bulunan bir üniversite kütüphanesi arasında uygulanabilirliği konusu da hatıra gelebilecektir. Bu konu, Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Müdürlüğü yetkilileri ve Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd.Şti. yetkilileri ile yapılan çeşitli görüşmeler yolu ile araştırılmıştır.

Taş Kitapçılık Ltd.Şti. yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, konu iki ayrı yönden ele alınmıştır :

1. Türk ekonomisinin genel konjonktürü ile ilgili etmenler
  - a. Ulaştırma hizmetlerinin genel durumu,
  - b. Para değerindeki istikrarsızlıklar,
  - c. Cari kamu harcamaları ile ilgili olarak uygulamaya konulan sınırlamalar,
  - d. Kitap üretimi ile ilgili dışa bağımlılık sorunları.
2. Telif ücretlerine uygulanan Gelir Vergisi istisna hadlerinin yetersizliği ile ilgili sorunlar.¹

---

1. Gelir Vergisi Kanunu, Md.18.

Türkiye'nin çeşitli nedenlere bağlı olarak karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlar, özellikle enerji darboğazından kaynaklanan ulaştırma hizmetleri yetersizlikleri ile kendisini hissettirmektedir. Kitabevleri, satış konusu kitapların alıcısı ya da kuruluşlara ulaştırılması konusunda önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bilindiği üzere, özellikle "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin esası, çok sayıda basılı eserin satıcı tarafından alıcıya sür'atle ve değerlendirilmesinin ardından yine sür'atle geri gönderilmesine dayanmaktadır. Yukarıda belirtilen sorunların bir sonucu olarak, Türkiye'de Posta taşıma hizmetleri etkili biçimde yapılamamaktadır.

Türkiye'de özellikle son dönemlerde sık sık tekrarlanan para ayarlamaları, ticaret hayatının bütün kesimlerinde görüldüğü gibi, kitap sanayiinde de bütün ağırlığı ile kendini hissettirmektedir. Para otoritelerinin resmî nitelikteki kararları yanında, kitap maliyetleri çok çeşitli etkenlere bağlı olarak büyük çapta istikrarsızlıklar göstermektedir. Bu durum, Türkiye'de kredili alım-satım uygulamalarını fiilen ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Böylece, sistemin ikinci önemli niteliğini oluşturan vadeli satış durumu da kendiliğinden olanak dışı kalmaktadır.

Son yıllarda, özellikle malî yıl sonlarında yayınlanan Başbakanlık Genelgeleri ile, kamu kuruluşlarının carî harcamaları durdurulmaktadır. Bu durumda, alıcı ve satıcı kuruluşlar arasında, kitap bedellerinin düzenli şekilde akışı sekteye uğramakta, dolayısıyla kitabevleri bu tür finansal riskleri göze alamamaktadırlar.

Türkiye'de kitap üretiminin önemli ana girdilerini oluşturan, baskı malzemeleri, yedek parçalar ve birçok sarf kalemleri ithal yolu ile sağlanmaktadır.² Sözkonusu malzemelerin dışpara yetersizliklerine bağlı olarak ithalat ve kullanımında darboğazlar görülmektedir. Türkiye'de mevcut kağıt miktarı yeterli olmayıp, bu da basılacak kitap miktarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, hergün artan, işçilik, basım ve elektrik giderleri de kitap üretimini etkilemektedir.

Türkiye'de yürürlükte bulunan Gelir Vergisi Yasasının 18.Maddesi uyarınca, yazarların aldıkları telif ücretlerinin yalnızca 10.000,- TL. kesimi vergi dışı bırakılmaktadır. Bu tutarın üzerindeki telif bedelleri ise, yazarın diğer gelir kalemleri ile birleştirilmek suretiyle vergilendirilmektedir. Bu durum ise, yazar açısından eser verme uğraşını, büyük ölçüde çaba sarfına değmeyecek bir uğraş haline getirmekte, hatta vergi müterakkiyeti nedeni ile eser vermiş olması daha yüksek bir vergi ödeme yanında daha az bir net gelir sağlama gibi çelişkili bir sonuç doğurmaktadır.

Bu görüşlerin ışığı altında yaptığımız değerlendirmede, ekonominin geçerliliği tartışılmıyacak bir temel kuramı da kendini hissettirmektedir. Türkiye'de kitap basımının çok sınırlı oluşu, kitap arzı ile kitap talebi arasında arz yönünden bir dengesizlik yaratmaktadır. Dolayısıyla, kitabevleri yayımladıkları çeşitli tür ve sayıda basılı eserin pazarlanması yönünden güçlük çekmemekte ve bazı ek satış olanaklarına gereksinim duymamaktadırlar. Kaldı ki, yapılan incelemelerimiz sonucunda, Türkiye'de basılan kitapların yılda 4-7.000 arasında

---

2. Hacettepe Üniversitesi Basın-Yayın Enstitüsü Müdürü Sayın Vural Türker ile Nisan-1980 tarihinde yapılan görüşmeler.

değişmekte, bu sayının ise % 60 ını çocuk kitapları ve roman türündeki kitapların oluşturmaktadır.³

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin Türkiye'de uygulanabilirliği ile ilgili sorunlara, bu kez kütüphane yönetimi yönünden yaklaşılması yararlı olacaktır.⁴

Kütüphane yönetimi açısından konu iki yönden değerlendirilmektedir :

1. Satıcı ve alıcı kuruluşların aynı şehirde bulunmaları durumunda,
2. Satıcı ve alıcı kuruluşların ayrı şehirlerde bulunmaları durumunda.

Birinci durumda, taşıma, ödeme ve gerekli haberleşme gereksiniminin kolay, hızlı ve ucuz biçimde sağlanabileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, satıcı tarafından sağlanacak bazı özel hizmetlerin ek ödemeleri gerektirebileceği ve bu nedenle alım maliyetlerini olumsuz yönde etkileyebileceği de gözönünde tutulmalıdır. Kaldı ki, aynı mahalde bulunmanın, satıcının yerine gidilerek, doğrudan seçim yapabilme olanağını sağlaması, sistemi büyük ölçüde gereksiz kılmaktadır.

Satıcı ve alıcı kuruluşların ayrı şehirlerde bulunmaları durumunda ise, yukarıdaki bölümde belirtilen ve Türkiye genelinde sözkonusu bütün sorunlar geçerli olacaktır.

Esas itibarıyla, sistemin Türkiye'de yerleşik satıcı kuruluşlar ve üniversite kütüphaneleri arasında aksaksız işleyişi için gerekli insan gücü, deneyim ve parasal olanaklar bulunmamaktadır.

3. Hacettepe-Taş Kitapçılık Ltd.Şti. yetkilisi Sayın Salih Erkan ile Mart-1980 tarihinde yapılan görüşmeler.

4. Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Müdürü Sayın Yıldız Çakan ile Nisan-1980 tarihinde yapılan görüşmeler.

VII. SONUÇ

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin Türkiye'de uygulanışı ile ilgili olarak, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi örneğini incelemiş bulunuyoruz. Esasen, yapmış olduğumuz ön incelemeler, sözkonusu alım sisteminin Türkiye'de ilk ve tek olarak Hacettepe Üniversitesinde uygulanmış bulunduğunu göstermiştir.

Hacettepe Üniversitesi, bütün kuruluşları ve bu kuruluşların işleyiş ilkeleri açısından, ülkemizin en ileri ve çağdaş eğitim kurumu olma özelliğine sahiptir. Nitekim, araştırmalarımızın sonucunda varılan "sistemin uygulanmasında başarısızlık", kuramsal olmaktan çok, sistemin yapısından ve gerek haberleşme, gerekse ulaşım zorluklarından kaynaklanmış bulunmaktadır. Burada, alımların bir dış yardım örgütü tarafından finanse edilmesi ve bu yüzden sözkonusu örgüt tarafından yapılan, çoklukla gereksiz müdahaleler sonucu, amacından saptırılmış olması da gözden uzak tutulamaz.

Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, kuramsal ilke ve uygulama esasları ne ölçüde tutarlı olursa olsun, sistemin yürütülmesinde dışsal etkenlerin önemli rol oynaması, kanımızca sistemin Türkiye açısından en büyük sakıncasını oluşturmaktadır.

Nitekim, Hacettepe Üniversitesi örneğinde de geri gönderme güçlükleri, göndermede gecikmeler, kitapların ambalajlanması gibi sorunlar, denizeşırı satıcı kuruluşun ticari ağırlıklı yaklaşımlar sonucu yol açtığı, hatalı seçim ve gönderme işlemler-

rinin doğal sonucu olarak ortaya çıkmışlardır.

46

Bütün bu tamamlayıcı etkenler yanında ve en az bu sorunların bütünü kadar önemli bir diğer nokta ise, Türkiye gibi gelişme yolunda bulunan ve kalkınma çabalarını çok boyutlu finansman güçlükleri ile sürdürebilen bir ülke için, konumuzu oluşturan sistem, bu açıdan da önemli sakıncaları içermektedir. Benimsenebilecek olan bir ya da birkaç eser dışında kalan kitapların ayırma ve geri gönderme işlem ve giderleri, sonuçta alım maliyetlerini olumsuz yönde etkileyecek, esasen yüksek olan finansman yükünü daha da ağırlaştıracaktır.

Hipotezimizde, "geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin Türkiye koşullarında uygulanamamasının nedenleri olarak, denetim, takip, malî politika ve hazırlanan profilin Türkiye'nin eğitim sistemi ile paralel olmaması gösterilmiştir.

Malî politika unsuru, bu sistemin kendi döviz kaynaklarımız ile yürütüldüğü zaman, engelleyici bir etkidir. Ancak, Hacettepe Üniversitesi, kitap alımlarını AİP kredisi ile gerçekleştirmiş bulunduğu için, bu unsur burada tartışılmamaktadır.

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" nin, Hacettepe Üniversitesinde başarı ile yürütülememesinin bir nedeni olarak da denetim-takip gösterilmiştir. Araştırmamızda vurgulandığı üzere, bu kitap alım şeklinde, gelen ve geri gönderilen kitapların istatistikî bilgilerinin tutulması, geri gönderilme oranlarının saptanması, satıcı firmaya iade olunma nedenlerinin belirtilmesi gerekmektedir. Ancak, yine Hacettepe Üniversitesi, sistemin uygulanması sırasında böyle bir denetim-takip sistemi kurmamıştır.

Kütüphane yetkilileri, bu sistemin uygulanması sırasında, kaç kitap geldiğini ve kaç kitabın iade edildiğini kesin bir biçimde saptayamamaktadırlar.

Diğer bir konu da, profilin Türk eğitim sistemi ile paralellik göstermesidir. Hacettepe Üniversitesi bu konuda herhangi bir ön araştırmada bulunmadan, geniş kapsamlı bir profil ile işleme başlamıştır. Ancak, kanımıza göre özelliği olan konuları, örneğin, tarih, coğrafya, güzel sanatlar gibi, profil dışında tutmaları uluslararası özelliği olan konulara, örneğin, tıp, diş hekimliği, eczacılık gibi, ağırlık verilmesi uygun olurdu.

Etkin bir denetim-takip ve sınırlı bir profil ile Kütüphanenin kitap miktarı bugünkünden fazla olabilirdi.

Sistemin, Türkiye'de Üniversite kütüphaneleri ile kitap evleri arasınada uygulanabilirliği de araştırılmıştır. Yapılan araştırmalarda, içinde bulunduğumuz ekonomik koşullar, basılı eserlerin miktar olarak azlığı, mevcut Gelir Vergisi Yasası, henüz sistemin başarılı şekilde uygulanabilirliğini sınırlı tutan ana etkenlerdir. Günümüzde, Türkiye'de sorun basılı eserlerin pazarlanma güçlüklerinden değil, aksine basılı eserlerin azlığından doğmaktadır.

E K L E R

Profilin Konular İtibariyle Dağılımı :

<u>Kod No.</u>	<u>Bölümler</u>	<u>Sayfa No.</u>	<u>Sayfa Sayısı</u>
01	Genel Konular	2-3	2
03	Güzel Sanatlar	4-8	5
05	Sanat Bölümü	9-12	4
09	Mimari Bölüm	13-14	2
12	Tatbiki Güzel Sanatlar	15-16	2
15	Edebi Konular	17-21	5
16	Edebi Metinler	22-23	2
17	Edebi Tenkit Bölümü	24-25	2
19	Hukuk	26-34	9
21	Kütüphanecilik Bilimi	35-36	2
22	Bibliyografya Bilimi	37	1
23	Kitap Sanayii ve Ticareti	38	1
24	Toplu Komünikasyon	39-40	2
27	Sosyal Bilimler	41-46	6
30	Askeri Bilimler	47	1
33	Spor ve Rekreasyon	48-50	3
36	Tatbiki Sosyal Çalışma	51-56	6
39	Tatbiki(Interdis.)Sos.Çal.	57-58	2
42	Genel Bilim	59	1
45	Biyoloji	60-65	6
48	Kimya	66-67	2
51	Yer Bilimleri	68-69	2
54	Astronomi	70	1
57	Fizik	71-72	2

<u>Kod No.</u>	<u>Bölümler</u>	<u>Sayfa No.</u>	<u>Sayfa Sayısı</u>
60	Matematik	73-74	2
63	Dahili Teknik Konular	75	1
66	Teknoloji	76-87	12
67	Beslenme ve Ev Ekonomisi	88-89	2
69	Tıp	90-96	7
70	Diş Hekimliği	97	1
72	Eczacılık	98	1
73	Hemşirelik	99	1
75	Tarım	100-101	2
76	Ormancılık	102	1
77	Hayvancılık	103	1
78	Tabii Kaynaklar	104	1
81	Veteriner Bilimleri	105	1
90	Özelliği olan Kitaplar	106	1
95	Kolleksiyonlar	107	1

C O N T R A C T

between

H A C E T T E P E U N I V E R S I T Y

and

R I C H A R D A B E L A N D C O M P A N Y , I N C .

1. Definitions

1.1 The term "Owner" shall mean Hacettepe University (Hacettepe Üniversitesi) Ankara, Turkey.

1.2 The term "Contractor" shall mean Richard Abel and Company, Inc., Portland, Oregon 97208.

1.3. The term "AID" shall mean the Agency for International Development of the United States.

2. Responsibilities

2.1 The Contractor shall :

(a) Supply books and pamphlets published in the U.S.A. in quantities specified by Owner and the source of these books and pamphlets shall not be limited to those published by normal commercial publishers, but shall include books and pamphlets published by university presses, associations, societies, institutes, the U.S. Government Printing Office, state publications and United Nations publications issued in the U.S.A.

(b) Undertake to accept from Owner standing or blanket orders (and send newly published books to Owner to be retained on approval) for publications in subject areas as specified by Owner in number and quantity.

(c) Supply Owner with list prices as quoted by individual publishers to Contractor.

(d) Immediately inform Owner if requested publications are out-of-print. If Owner desires publications which are out-of-print Contractor agrees to advertise for and to supply as far as available such publications at their current price.

(e) Supply Owner with order forms in accordance with Owner's specifications.

(f) Give Owner 30 % discount for U.S. trade books (including many

of the university presses); 10 0/0 discount for scientific and technical books (including text books); provide societal and association books for net price.

(g) Upon receipt of all orders process them promptly. Furthermore, Contractor shall reply to all of Owner's orders within a 90-day period from date of receipt of order, notifying Owner of cancellations of unavailable publications and reasons thereof.

(h) Procure Library of Congress printed cards and send with the books when they are shipped when requested. Contractor will also provide Owner with cataloging information.

3. U.S. Source and Origin

All goods purchased by the Contractor hereunder and to be financed by the proceeds of the loan must be of United States source and origin, which are defined as follows :

- (1) Such goods are shipped from a U.S. port or from a free port or bonded warehouse if shipped from said port or bonded warehouse in the form in which received when shipped there from a U.S. Port; and
- (2) Such goods are mined, grown and produced through manufacturing processing or assembly in the U.S.; and
- (3) Not more than 10 percent of the lowest price (excluding ocean transportation and marine insurance) at which supplier makes the goods available for export sale represents the cost (delivered at the point of production) of imported components; and
- (4) All imported components of such goods were imported from certain free-world countries (AID Geographic Code 93⁵); and
- (5) Neither the commodity nor the transaction is one which is prohibited by the Foreign Assets Control Regulations (Communist China).

4. Quality

4.1. All publications furnished shall be of quality ordered. Contractor will replace, free of charge to Owner, any defective publications; Owner will return to Contractor any defective publications at Contractor's expense.

4.2 Paperback books requested by Owner shall be rebound by Contractor in plastic coated hard covers, of the type known under the trade name of Ferma-Bound or Vina-Bond, before shipment to Owner.

5. Packing

The Contractor shall pack all publications in accordance with standard commercial practice for overseas shipment to insure delivery in good condition.

6. Shipment and Documents

6.1 The Contractor shall forward all publications by registered international book postal service in packages not exceeding 10 pounds per package except for special orders which will be handled in accordance with specific instructions provided by Owner.

6.2 Owner shall at times request from Contractor orders marked URGENT to be forwarded by international air mail. Orders forwarded in this manner will have stamped on the outside of the package in red ink the word URGENT.

6.3 Documents to be furnished the Owner shall consist of five copies of invoices per shipment to be forwarded to Owner by air mail at the time of shipment. Contractor will also include one copy of packing slip in each package specifying contents of shipment.

7. Payment

The Contractor will be paid in U.S. Dollars under an acceptable, irrevocable, confirmed letter of credit drawn on a U.S. bank in the amount of \$ 150,000.--. This amount represents the estimated cost of Owner's book orders for the first year of this contract and may be increased to cover costs of additional years of this contract.

7.1 Contractor will submit to the U.S. bank documents for payment approximately once a month .

7.2 Documents for payment include: AID voucher SF 1034; supplier's detailed invoice; source certification; evidence of shipment; AID Supplier's certificate; and other documents as Owner and AID may require.

8. Commissions

8.1 No payment, credit, commission, or any other similar allowance made by the Contractor for any item, to the Owner or its agents or to any agent of the Contractor, will be eligible for financing with AID funds.

8.2 The Owner will not pay any Contractor representative commissions in Turkish Lira.

9. Local Currency

9.1 No local currency costs shall be paid in dollars provided by AID. Any dollar payment by the Owner to the Contractor contrary to this provision shall be refunded by the Contractor to the Owner on demand.

9.2 All taxes, saving bonds, customs duties and similar charges imposed by or in Turkey on the shipments by the Contractor under this contract will be local currency expenses to be paid by the Owner in Turkish Lira.

10. Books and Records

The Contractor will maintain adequate books and records concerning transactions under or in connection with this contract and will make them available for inspection and audit by the Owner and AID (or their authorized agents or representatives) during the contract term and for a period of **three** years after final payment under the contract.

11. Amendment and Modification

This contract may not be amended or modified except with the prior written express consent of the Owner and AID. Any purported amendment or modification entered into without such consent shall be null and void and shall not be financed by AID.

12. Assignment

None of the rights and obligations of the Contractor hereunder may be assigned except with the prior, written express consent of the Owner and AID and any assignment made without such consent shall not be financed by AID.

13. Force Majeure

13.1 In the case of failure of the Contractor to deliver all equipment to the U.S. Post Office for shipment on or before the dates fixed by the Contract or any extension thereof, due to causes beyond the reasonable control of the Contractor which causes shall be referred to as Force Majeure and shall include but not be limited to the following :

(a) The wrecking or debilitation of land transportation engaged in delivery of equipment to U.S. post office for shipment under this contract.

(b) Conditions such as embargo or other government restrictions, epidemics of contagious disease or other acts of God, and which prevent procurement of the necessary labor, material and means of transport.

(c) Strikes

(d) Partial or complete limitation or suppression of exports due to changes in laws and regulations in existence at the time of submission of bids : the period for delivery of completion shall be extended for a period of time equal to the delay caused by such Force Majeure and Contractor shall not be charged for any penalty or loss for such extension.

13.2 In the event of occurrence of any Force Majeure, which may^{cause}/contractor not to adhere to said periods, or prevent Contractor from fulfilling his total or partial obligations, Contractor shall immediately furnish Owner with evidencing documents, authenticated by appropriate officials or authorities and in all cases shall notify Owner by cable of the occurrence of such unforeseen events within thirty (30) days from the occurrence of such event, which notification shall describe in reasonable detail the event and its effects upon Contractor's performance of the Contract, including, without limitation, the known or estimated duration of the delay. In case such duration cannot be determined at the time of advising Owner, Contractor shall give the reason why it cannot be determined in the notification to be made to Owner or in a following letter.

13.3 Claims for Force Majeure that have not been notified within the prescribed period shall not be taken into consideration and Contractor shall not be entitled to request any extension of time.

13.4 Should a Force Majeure period exceed six (6) months even though Contractor notified Owner within the prescribed period, Owner shall have the option to cancel the Contract and advise Contractor without prior notice.

14. Disputes

14.1 Any dispute arising from the interpretation and execution of the contract which is not mutually settled between the contracting parties shall be referred to a three-member arbitration board for decision. The board of arbitrators will consist of three arbitrators, one elected by each contracting party, and the third one elected by these two arbitrators. The third arbitrator shall act as the Chairman of the Board.

In the event that a contracting party fails to elect its arbitrator within 15 days of the date of receipt of written notification of the dispute, or in the event that the arbitrators elected by the two parties cannot agree upon a third arbitrator, the arbitrator yet to be elected shall be designated by the President of the Council of State of Turkish Republic. Attorneys and representatives of the contracting parties may appear before the arbitration board to present evidence and argument.

14.2 The decision of the majority of the board will be final and binding upon both parties.

The board of arbitrators will decide within 15 days of the last meeting at which either party seeks to submit evidence. This period may be extended by mutual consent of the contracting party.

14.3 The board of arbitrators will hold its meeting in Ankara. The travel expenses of any arbitrators designated from abroad will be for the account of the designating party. The amount of fee to be paid to the arbitrators shall be determined by agreement of the parties prior to the arbitration hearings and failing such agreement by the President of the Council of State of the Turkish Republic.

14.4 In Connection with settlement of disputes and arbitration for the points which are not specified in this text, Turkish laws and their legal interpretations will be applied.

15. Termination

15.1 The Owner reserves the right to terminate this Contract at any time and for any cause by presenting notice in writing to the Contractor. Upon receipt of such notice the Contractor shall, unless the notice directs otherwise, immediately discontinue all work and services.

15.2 If the Contract is terminated for the convenience of the Owner, payment to the Contractor will be made promptly of that portion of the contract price which the work and services actually performed, less any payments previously made.

16. AID Diversion Rights

If AID suspends loan disbursements, AID may, at its own expense, direct that its title to these goods shall be transferred to AID if the goods are from a source outside Turkey, are in a deliverable state and have not been off-loaded in ports of entry of Turkey.

17. Legal Effect of Certain AID Approvals

Any approval, failure to disapprove or acceptance by AID of any specifications, or other documents shall, notwithstanding any representation by AID to the contrary, not be deemed to affect in any way the legal relationship, rights or duties of AID, the Owner, or the Contractor to each other.

18. Duration of Contract

The Owner and the Contractor hereby mutually agree that the term of this contract shall be for a one year period effective from the date of Contractor's acceptance of the letter of credit. Within sixty (60) days prior to the expiration of contract Owner shall notify Contractor of intent to renew Contract and of desired amendments or modifications.

Renewals, amendments or modifications must be approved by AID in writing prior to validation.

IN WITNESS THEREOF, the parties hereto have executed this Contract.

RICHARD ABEL AND COMPANY, INC.

HACETTEPE UNIVERSITY

BY Richard Abel

BY Ilhan Kum

TITLE _____

TITLE Sec.Gen.Librarian

DATE 2 Feb. 1970

DATE January 26, 1970

69	Medicine div	(SA)	Class. classes of medicine
690418	Medicine talantale side	(SA)	Class. classes of medicine
690407	Medical profession	(SA)	60340
690406	Practice of medicine	(SN)	Incl medical ethics; edu- ical fees
690440	Preventive medicine	(SA)	Medical sociology (603000)
690415	Records of medicine	(SN)	Social anthropology; history # no medical field
690454	Sociology of medicine	(SA)	Medical sociology (603000)
690458	Psychology of medicine	(SA)	Disorders (603000) (603000)
690450	Medical ethics	(SN)	Incl medical ethics (603000)
690470	Medical records	(SU)	Incl medical classification
690481	Medical sociology	(SU)	Sociology (603000)
*690490	Human biology	(SA)	Health (603000)
6905	Health occupations div	(SU)	Spec types of insurance 3600-40
690500	Health occupations	(SU)	Applied occupational 3000-10
690805	Medical classification	(SN)	Incl history of terminology
*690809	Health insurance	(SN)	For social agencies; use Mental health profession 2739-62; for legal purposes use Mental health center 1924-60
690950	Medical care professions	(SA)	Health laws-1936
690952	Personal hygiene	(SU)	Fields of nursing-1910
690970	Hospital hygiene	(SA)	Sanitary & mun eng-1905
690991	Health hygiene	(SN)	Social hygiene (603000)
6912	Public health div	(SA)	Immunology (603000)
691202	Public health	(SA)	Health laws-1936
*691205	Public health agencies	(SU)	Fields of nursing-1910
691210	Public sanitation	(SA)	Sanitary & mun eng-1905
691220	Unsanitaries & communities	(SN)	Social hygiene (603000)
691200	Immunity & immunization	(SA)	Immunology (603000)
691240	Transmission of disease	(SA)	Health laws-1936
691250	Epidemics & epidemiology	(SU)	Fields of nursing-1910
691260	Quarantine	(SA)	Sanitary & mun eng-1905
691270	Disinfection	(SN)	Social hygiene (603000)
691280	Medical geography	(SA)	Immunology (603000)
691290	Medical climatology	(SA)	Immunology (603000)
6916	Genl medicine div	(SA)	Animal quarantine-317500
691602	Genl medicine	(SA)	Animal quarantine-317500
691609	Pathology div	(SA)	Animal quarantine-317500
69160002	Pathology	(SA)	Animal quarantine-317500

Sample 013

Excluded

Sample 013

SUBJECT DESCRIPTORS

RICHARD ABEL & CO., INC.

(SA: Dental assistant-701033)

Profile 013

70	Dentistry div
7002	Dentistry
7003	Oral & dental diseases
702020	Oral anatomy & pathology
702030	Dental hygiene
702040	Mechanics of dentistry
7030	Periodontics
7040	Dental surgery
7050	Orthodontics
7060	Prosthodontic dentistry
7070	Dental materials science
7080	Dental lab techniques
708020	Dental X-ray
7090	Dental radiology

(SA: Oral surgery-6810200)

(SA: Dental lab technician-704040)

B I B L I Y O G R A F Y A

- "Approval Plans in Ohio Grow in Popularity," Library Journal, 104-(May 1, 1979) s.991-992.
- Axford, H.William. "The Economics of a Domestic Approval Plan," College and Research Libraries, Vol.32, No.5 s.368-375.
- Baumel, William J. - Matityahu Marcus. Economics of Academic Libraries. Prepared for Council on Library Resources by Mathematica, Inc.Washington : American Council of Education, 1973.
- Carter, Mary Duncan - Wallace John Bonk. Building Library Collections.
- Çakın, İrfan. "The analysis of the structure and function of university libraries in Turkey : A comparative study with special reference to the Universities of London and Ankara." (Doctor of Philosophy Thesis of University College, University of London) London,1978.
- DeVilbiss, Mary Lee. "The Approval-Built Collection in the Medium-Sized Academic Library," College and Research Libraries, Vol.36, No.6, (Nov.1975) s.487-492.
- Dougherty, Richard M. - Laura L.Blomquist. Improving Access to Library Resources. Metuchen, N.J. : The Scarecrow Press Inc., 1974.
- Downs, Robert B. "Future Prospects of Library Acquisitions," Library Trends, Vol. 18, (Jan.1970)s.412-421.
- Drury, Francis K.W. Book Selection. Chicago : American Library Association, 1930.

- Duran, Peter Spyers - Daniel Gore. Advances in Understanding Approval and Gathering Plans in Academic Libraries. Kalamzoo : Western Michigan University, 1970.
- Ford, Stephen. The Acquisition of Library Materials. Chicago : American Library Association, 1973.
- Gelir Vergisi El Kitabı. Maliye Bakanlığı Ellinci Yıl Yayınları, Ankara : Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 1973.
- Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi, Bilim Uzmanlığı ve Doktora Tezlerinin yazılmasında, Tözürinde ve Ciltlenmesinde Gözönünde Tutulacak Standartlar (Esaslar) Yönergesi. (Ankara : 1975)
- Hart, Marion Wilden. "The Long-Term Effects of Approval Plans," Library Resources and Technical Services, Vol. 14, No.3, (Summer, 1970) s. 400-406.
- Hensel, Evelyn - Peter D. Veiletto. Ed. Dorelyn J. Hickey. Purchasing Library Materials in Public and School Libraries. Chicago : American Library Association, 1969.
- Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri. Ankara, Ayyıldız Matbaası. 1973.
- Library Literature. New York : B.W.Wilson Co. 1965-
- Melcher, Daniel - Margaret Saul. Melcher on Acquisition. Chicago : American Library Association, 1971.
- Morrison, Perry D. "A Symposium on Approval Order Plans and the Book Selection Responsibilities of Librarians." Library Resources and Technical Services, Vol. 12, No. 2, (Spring, 1968) s. 133-145

- Oertel, Dieter. "Coordination the Acquisitions of Research Libraries in the Federal Republic of Germany," Unesco Bulletin for Libraries, Vol. XVII, No 1, (Jan-Feb 1963) s. 285-289.
- Rouse, Roscoe. "Automation Stops Here : A Case for Man-Made Book Collections," College and Research Libraries, Vol 31, No. 3, (May,1970) s.147-154.
- Samore, Theodore. Acquisition of Foreign Materials for U.S. Libraries. Metuchan, N.J. 1973.
- Schad, Jasper G. - Norman E. Tanis. Problems in Developing Academic Library Collections. New York-London : R.R. Bowker Co. - A Xerox Education Co., 1974.
- Spiller, David. Book Selection, An Introduction to Principles and Practice. Linnet Books and Clive Bingley, 1974.
- Thom, Ian W. "Some Administrative Aspects of Blanket Ordering," Library Resources and Technical Services, Vol. 13, (Summer, 1969) s. 338-346.
- Türkçe Sözlük, (Gözden Geçirilmiş Altıncı Baskı) Türk Dil Kurumu Yayınları : 403; Ankara : Bilgi Basımevi, 1974.
- Tweteras, Harald L. "The Scandia Plan : A Plan for Co-operative Acquisition of Materials," Unesco Bulletin for Libraries, Vol.XIV, No. 1, (Jan-Feb.1960) s.153-166.
- Voight, Melvin J. Advances in Librarianship. La Jolla California : Seminar Press Inc., 1970.

Wedgeworth, Robert. "Foreign Blanket Orders : Precedent and Practice," Library Resources and Technical Services, (Spring 1970) Vol. 14, s.258-268.

Wulfekoetter, Gertrude. Acquisition Work, Process Involved in Building Library Collections. Seattle : University of Washington Press, 1961.

Wynar, Bohdan S. Library Acquisitions, A Classified Bibliography Guide to the Literature and Reference Tools. Littleton, Colo. : Libraries Unlimited Inc. 1971.

Yeni Yazım (İmlâ) Klavuzu. (Altıncı Baskı) Türk Dil Kurumu Yayınları : 309, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970.

Ö Z E T

"Geri gönderilebilen kitap alım sistemi" 1960'lerden sonra dünyanın değişen ekonomik koşulları, artan eleman ücretleri, enflasyon ve basılı eserlerin artması gibi nedenlerle başvurulmuş bir kitap alım şeklidir.

Araştırmamızda, bu sistemin tarihi gelişimi, uygulanma nedenleri, yararları ve sakıncaları incelenmiştir.

Hipotezimiz, Türkiyi şartlarında bu sistemin etkin bir biçimde uygulanamayacağıdır. 1970-1974 Yılları arasında bu sistemi uygulamış bulunan Hacettepe Üniversitesi örnek olay olarak incelenmiştir.

A B S T R A C T

"Approval system" is a method of purchasing books, which has been put into practice as a result of the economic unstabilities; that is to say, increases in personnel fees, inflation and expansion in the quantity of printed material, in the years following 1960.

The historical background, objectives of application, the advantages and disadvantages of the system has been reviewed within the content of the research.

Our hypothesis is that, approval system cannot be applied efficiently in the Turkish University Libraries.

In our research the University of Hacettepe, which has worked by the system in question during the period 1970-1974, has been analyzed as a sample case.